

Jämsän kaupungin laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskerromus 2021-2024

KERTOMUS VUOSILTA 2017–2020 SUUNNITELMA VUOSILLE 2021–2024

Kaupunginhallitus 17.5.2021
Kaupunginvaltuusto 24.5.2021

JÄMSÄ

Dokumentin sisältö

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2017 - 2020	3
1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi	5
2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi	19
3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	27
OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2024	
4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset	31
5 Hyvinvointisuunnitelma	32
OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY	
6 Suunnitelman laatijat	58
7 Suunnitelman hyväksyminen	

OSA I

VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2017 - 2020

Jämsän kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuuskerromus 2021–2024 linjaa jämsäläisten terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden painopisteet, tavoitteet sekä seurannan nykytila-analyysin perusteella. Jämsässä ei aiemmin ole yhdistetty turvallisuuden suunnittelua hyvinvoinnin asiakirjoihin, mutta nyt nämä keskenään läheiset teemat on yhdistetty tähän asiakirjaan.

Hyvinvointikertomus on strateginen asiakirja suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työvälineeksi. Tavoitteena tulevilla valtuustokaudella on, että kaupungin strategian mukainen talousarvion tavoitteisto ja hyvinvointisuunnitelman tavoitteet saadaan mahdollisimman yhteneviksi. Hyvinvointikertomus koostuu nykytilakuvauksen lisäksi kuluneen valtuustokauden arvioinnista. Kertomuksen lopussa kuvataan hyvinvoinnin ja turvallisuuden suunnitelmat kaudelle 2021–2024.

Hyvinvoinnin johtaminen Jämsän kaupungissa on tietoista voimavarojen kohdentamista kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen (tiedolla johtaminen). Hyvinvointia katsotaan sen käsitteen laajassa merkityksessä, eikä vain sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta.

Kuntaliiton mukaan kuntalaisen hyvinvointi on kuntien tärkein tavoite, joka on kirjattu kuntalakiin (1 §). Hyvinvointi merkitsee jokaiselle kuntalaiselle erilaisia asioita. Kuntien laaja tehtäväkenttä takaa kuitenkin monipuolisen alustan, jossa asukkaiden hyvinvointia edistetään. Kuntien tehtävät eivät ole vain erillisiä palveluita kuntalaisille, vaan ne luovat yhteistyössä asukkaille toimia arjen ratkaisuja ja sujuvan elämän edellytyksiä. Näin mahdollistetaan erilaisista lähtökohdista tuleville ihmisille samanlaisia

set mahdollisuudet hyvään elämään.

Kunnille on suunniteltu otettavan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Jo nyt tehtävä työ vaikuttaa rahoituksen määrään.

Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella: toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjain, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit mittaavat nykytilannetta ja ne liittyvät peruskoulujen toimintaan, liikunnan edistämiseen sekä kuntajohdon toimintaan hyvinvoinnin edistämiseksi. Niillä haetaan vastausta kysymykseen ”Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on”.

Tulosindikaattorit puolestaan mittaavat muutosta väestössä. Niillä haetaan vastausta kysymykseen ”Minkälaisia muutoksia kunnan asukkaiden terveydessä ja hyvinvoinnissa on tapahtunut viimeisten kahden vuoden aikana”? Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden erotus kuvaamaan tapahtunutta muutosta. Jos jonkin indikaattorin arvo on jo tavoitetilanteessa, saa kunta sen osalta maksimipisteet.

HYTE-kerroin Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa

Hyvinvointikertomuksen laadinnan aikaan käytävissä ovat HYTE-kertoimen tuoreet tulokset vuodelta 2020. Kyseisen vuoden tiedoilla Jämsään laskeutu HYTE-kerroin oli 65 ja sen mukainen avustus olisi 17,7 euroa asukasta kohti eli yhteensä noin 354 000 euroa (asukasluvulla 20000). HYTE-kertoimeen vaikuttavat indikaattorit on sisällytetty suunnitelmasiossa seurattaviin indikaattoreihin ja tavoitteisiin. Kerroin on noussut Jämsässä tehtyjen toimenpiteiden ansiosta vuoden 2018 tasosta (61).

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen myötä nämä tehtävät siirtyvät maakunnallisten hyvinvointialueiden hoidettavaksi. Uudistuksessa siirretään sosiaali- ja terveydenhuollon painopiste peruspalveluihin ja varhaiseen ongelmien ehkäisyyn. Tavoitteena on myös nopeuttaa hoitoon pääsyä. Kunnat vastaavat edelleen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Päivähoito, opetus, liikunta ja kulttuuri pysyvät jatkossakin kunnilla.

Uudistuksessa kunnilla säilyy keskeisesti vastuu väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Tässä työssä huomioidaan keskeiset alueelliset tarpeet ja erityispiirteet, kuten Jämsässä esimerkiksi työttömyys.

Jämsän kaupunki on uudistanut hyvinvointijohtamisen toimintatapansa tulevaa vastaavaksi eli hyvinvoinnin koordinaatio on siirtynyt vuonna 2016 yleishallintoon. Näin toimien voidaan varmistaa poikkihallinnollisuuden toteutuminen. Jämsän kaupungissa hyvinvoinnin edistämistyöllä on toki pi-

dempi historia. Jo vuosille 2013-2016 on laadittu laaja hyvinvointikertomus. Hyvinvointiryhmä on aiemmin toiminut nimellä preventioryhmä.

Jämsässä on vuodesta 2016 toiminut hyvinvointiryhmä, jossa jäseninä on kattavasti kaupungin eri toimialojen edustajia, mutta myös keskeisten sidosryhmien edustajat kuten Työvä Imennussäätiö Avituksen, Kiinteistö Oy Jämsänmäen, aiemmin Jämsek Oy:n, järjestöjen ja Jämsän Terveys Oy:n edustajat.

Kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä voidaan mitata myös esimerkiksi TEAviisarin avulla, joka on työväline kunnille ja kouluille kuvaamaan terveydenedistämistäktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Terveydenedistämistäktiivisuutta mitataan joka toinen vuosi TEA-viisarissa seuraavilla toimialueilla: perusterveydenhuolto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, kuntajohto ja ikäntyneiden palvelut. TEA-viisaria varten kerätyt tiedot pisteytetään toiminnan laadun mukaan. Kuntien terveydenedistämistäktiivisuuden tulokset ilmoitetaan työkalussa pistemäärän 0–100 välillä. Lisätiedot kyselylomakkeiden sisällöistä ja TEA-viisarista yleensä www.teaviisari.fi

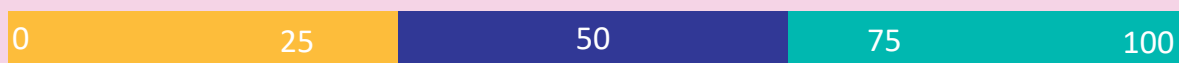
Seuraavaksi on esitetty Jämsän kaupungin viimeisimmät TEAviisari-tulokset ja huomaamme Jämsän olevan monessa Suomen keskiarvossa, mutta parantamisen varaakin löytyvän.

Kaikki sektorit: Jämsä 2020 (Koko maa)

Huono tulos

Parannettavaa

Hyvä tulos

Kuntajohto 78 (78)

Perusopetus 68 (66)

Lukiokoulutus 65 (69)

Ammatillinen koulutus - (66)

Liikunta 67 (72)

Perusterveydenhuolto 67 (67)

Kulttuuri 52 (59)

Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Jämsän kaupungin asukkaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden nykytilan kartoitus on tehty indikaattoritiedon ja jämsäläisten näkemysten perusteella. Indikaattoritietoina on käytetty Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen kunnille koostamaa minimitietsisältöä sekä laajempaa indikaattoritietoa muun muassa kouluterveyskyselyn osalta. Nämä indikaattorit on asetettu seurattaviksi myös tulevassa suunnitelmassa.

Jämsäläisten hyvinvoinnin tilaa on kartoitettu indikaattoritiedon lisäksi kyselyllä moniammatilliselle hyvinvointiryhmälle ja kaupungin johtoryhmälle huhti-toukokuussa 2020 sekä kaikille jämsäläisille suunnatulla verkkokyselyllä 5.-24.6.2020. Kysely jämsäläisten näkemyksistä hyvinvoinnin vahvuuksista ja

huolenaiheista jaettiin avoimena linkkinä Jämsän kaupungin sosiaalisen median kanavilla ja erikseen toimittamalla sähköpostilla luottamushenkilöille (myös varavaltuutetuille ja lautakuntien/johtoryhmien jäsenille), järjestötoimijoille, seurakunnan henkilöstölle ja poliisille. Kyselyyn vastasi noin 250 henkilöä. Yhteenvetona voidaan todeta mitatun tiedon, hyvinvointi- ja johtoryhmän sekä jämsäläisten näkemysten hyvinvointia tukevista ja sitä heikentävistä tekijöistä olevan hyvin yhteneväiset.

Seuraavassa jämsäläisen hyvinvoinnin tilaa kuvataan ikäryhmittäin ja esille nostetaan jokaisen ikäryhmän hyvinvoinnillisia voimavaroitekiäitä hyvinvoinnin vajeiden lisäksi. Esitetty on myös tiivistelmä talouden tilasta ja kuvattu turvallisuuden tilanne.

Ikäryhmittelyä on käytetty seuraavaa jaottelua:

Lapset
0–15 vuotta

Nuoret
16–24 vuotta

Työikäiset
25–64 vuotta

Ikäihmiset
65 + vuotta

TALOUS JA ELINVOIMA

Nykyinen Jämsän kaupunki on muodostunut usean kuntaliitoksen seurauksena, mikä vaikuttaa Jämsän yhdyskuntarakenteeseen. Seppolan lisäksi väestökeskittymiä on muissa entisissä kuntakeskuksissa: Jämsänkoskella, Hallissa, Länkipohjassa ja Koskenpäällä. Myös Kaipolassa on väestökeskittymää. Tämä haastaa palvelutuotantoa ja nostaa palveluiden tuottamisen kustannuksia.

Alueen väestömäärä on kuitenkin ollut laskeva 1990-luvulta lähtien. Muutos on kohdistunut erityisesti nuorten aikuisten ja lapsien lukumäärään. Muuttoliikkeen ohella väestönkehitykseen on vaikuttanut se, että luonnollinen väestönkasvu on ollut negatiivinen, eli syntyvyys on ollut pienempää kuin kuolleisuus. Väestörakenne muuttuu yhä vanhusvoittoisemmaksi. Mitä korkeammaksi huoltosuhte menee, sitä enemmän kuntataloudessa joudutaan satsaamaan peruspalveluiden laajuuteen ja ylläpitoon. (Lähde: Jämsän kaupungin tilinpäätös 2019)

Jämsän kaupungissa hyvinvointiin suuresti vaikuttava tekijä on Kaipolan paperitehtaan sulkeminen joulukuussa 2020. Tämä kasvattaa Jämsän työttömyyttä,

aiheuttaa psykososiaalista kuormitusta ja heikentää kaupungin verotuloja. Teollisuuden rakennemuutos on jo aiemmin heijastellut kaupungin talouteen heikentävästi. Jämsän kaupungin taloutta on tervehdytetty useilla toimilla vuosien aikana. Kaupungin tulopohja perustuu pääosin verorahoitukseen. Verotuloissa yhteisöverotuloilla on kansainvälisen teollisuuden myötä suuri vaikutus kokonaistalouteen ja sen kestävytyyteen. Kahden peräkkäisen alijäämäläisen tilinpäätöksen jälkeen Jämsän kaupungin vuoden 2018 tulos oli ylijäämäinen mutta vuonna 2019 alijäämäinen.

Puunjalostusteollisuuden lisäksi Jämsässä toinen merkittävä teollisuuden ala on ilmailuteollisuus. Pienen ja keskisuuren teollisuuden sektori on Jämsässä pieni. Matkailun alalla Jämsässä tehdään kehittämistyötä. Kehittämistyötä on jatkuvasti tehty etenkin matkailun alalla, jossa kaupungin alueella on luonnollisia edellytyksiä saada aikaan kehitystä Himoksen alueen vetämänä koko kaupungin alueelle. Jämsän kaupungin työpaikkaomavaraisuus on ollut 99,2 (vuonna 2018).

Verotulot, euroa / asukas

2017	4091.0	2019	3653.0	Keski-Suomi
2018	4078.0		3987.0	Pirkanmaa
2019	4205.0		4166.0	Koko maa
			4205.0	Jämsä

LAPSET JA LAPSIPERHEET

VOIMAVARAT

Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten osuus 1–5-vuotiaista on Jämsässä hyvä (70 % lapsista osallistuu). Lapsiperheet eivät asu Jämsässä sen ahtaammin. Ahtaasti asuvia lapsiasuntokuntia kaikista lapsiasuntokunnista on Jämsässä sama määrä kuin muualla. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita lapsiperheitä kaikista lapsiperheistä oli hitusen vähemmän kuin Keski-Suomessa ja Pirkanmaalla keskimäärin. Tapaturmia 4. ja 5. luokkalaisille koululaisille on Jämsässä sattunut harvemmin kuin Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa keskimäärin.

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan lapsilla ja lapsiperheillä Jämsässä hyvinvoinnin voimavarakijoina ovat muun muassa:

- hyvät koulut ja varhaiskasvatuksen tilat
- turvallinen ympäristö elää ja asua
- harrastusmahdollisuudet ohjattuun ja omatoimiseen harrastamiseen
- strategiassa lapset, lapsiperheet ja nuoret päätöksenteon painopisteenä
- päivähoito hyvin saatavilla
- toimivat peruspalvelut
- luonto

HUOMIOITAVAA

Jämsässä lasten määrä on ollut vähenevä. Lapsia on syntynyt vuonna 2019 yhteensä 83, vuonna 2018 yhteensä 129 lasta ja vuonna 2017 lapsia syntyi 114. Vuonna 2000 lapsia syntyi 244 kpl ja vuonna 1990 yhteensä 290 lasta. Vuosina 2020 ja 2021 lasten syntyvyyden arvioidaan kääntyvän nousuun pitkän laskukauden jälkeen.

Jämsäläisistä 4. ja 5. luokkalaisista 4,5 % tunsivat itsensä yksinäiseksi vuonna 2019 kouluterveyskyselyn mukaan. Yksinäisyyden määrä on vähän lisääntynyt. Keskusteluvaikeuksia jämsäläisillä 4. ja 5. luokkalaisilla oli vähän useammin vanhempien tai huoltajan kanssa. Lähes 16 prosenttia jämsäläisistä 4. ja 5.

luokkalaisista oli kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana. Luku on 2 % suurempi kuin Pirkanmaalla tai Keski-Suomessa keskimäärin.

Koulukiusaaminen on lisääntynyt kokemuksen 4. ja 5. luokkalaisilla. Jämsäläiset 4. ja 5. luokkalaiset kokevat pirkanmaalaisia paremmaksi terveydentilansa, mutta keskisuomalaisia huonommaksi. Terveydentilan kokemus on heikentynyt. Vähintään tunnin päivässä liikkui 4. ja 5. luokkalaisista tytöistä Jämsässä 35 %. Pojista koko Jämsässä tunnin päivässä 4. ja 5. luokalla liikkui vuonna 2019 yhteensä 45 %. Tunnin liikkuvien osuus on vähentynyt vuodesta 2017. Koko Suomessa tässä ikäluokassa tunnin päivässä liikkui pojista 36 % ja tytöistä 40 %. Jämsässä tytöistä harvempi liikkuu tässä ikäluokassa tunnin päivässä kuin Suomessa keskimäärin ja pojat enemmän kuin keskiarvo on.

Jämsässä kaikista perheistä lapsiperheitä on vähemmän (32 %) kuin koko Suomessa (38 %) tai Pirkanmaalla (39 %) ja Keski-Suomessa (37 %). Tiedot ovat vuodelta 2018. Jämsässä on vähän enemmän yhden vanhemman perheitä. (Jämsä n. 24 %, muu Suomi 22,5 %, Pirkanmaa 22 % ja Keski-Suomi 22 %). Tiedot v. 2018.

Lasten ikäluokkien pienenemisen myötä perheille maksettavien tukien (kotihoidontuki, joustava hoitoraha, yksityisen hoidon tuki) saajien ja hakijoiden määrä on vähentynyt. Vuonna 2018 tukien piirissä oli keskimäärin 258 lasta ja hakijoita 188. Vuonna 2019 tukien piirissä oli 223 lasta ja hakijoita 168. Lasten määrä on vähentynyt 35:llä ja hakijoiden 20:llä.

Varhaiskasvatus toimii myös lastensuojelullisena avohuollon tukitoimena perustuen perheille laadittuihin asiakassuunnitelmiin, mutta lapsia ohjautuu varhaiskasvatukseen myös sosiaalihuollollisten palveluiden kautta. Varsinaisena avohuollon tukitoimena maksuttomassa varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä on pysynyt ennallaan vuodesta 2018 muutamassa lapsessa.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimena on vuonna 2019 jouduttu sijoittamaan 23 lasta. Laitosmuotoista perhekuntoutusta on jouduttu käyttämään 12 lapsen kohdalla (+ vanhemmat), laitoksessa sijoitettuna on ollut 50 lasta ja perhehoidossa 32 lasta. Avohuollon

tukitoimena on järjestetty ostopalveluna tukihenkilöitä, perhetyötä sekä yövalvontaa perheisiin, jotta lasten olo kotona on voitu turvata.

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan lapsilla ja lapsiperheillä Jämsässä hyvinvoinnillista huolta aiheuttivat muun muassa:

- ▶ perheen ja / tai huoltajien ongelmat: toimeentulo, työttömyys, mielenterveys, päihteet, väkivalta, vanhempien jaksaminen, vanhemmuuden puute, yksinhuoltajien kuormitus, välinpitämättömyys, perheiden eriarvoistuminen
- ▶ palveluiden saatavuus: mm. erityisopetus, lapsiperheiden sosiaalityön resurssit sekä koulu-psykologin, puhe- ja toimintaterapian saatavuus. Kyläkoulujen epävarma tilanne.
- ▶ alueelliset ongelmat: Jämsänkoski/Puistola (levotonta, päihteet), Tervasmäki (rekkaliikenne, nuoret), Kaipola (lapsille vähän puuhaa), Länkipohja (huumeet)
- ▶ harrastamattomuus / liikkumisen väheneminen, ylipainoisuuden lisääntyminen
- ▶ älylaitteiden parissa vietetty aika

NUORET JA NUORET AIKUISET

VOIMAVARAT

Nuoret Jämsässä eivät tunne itseään yksinäisemmäksi, kuin Pirkanmaan ja Keski-Suomen nuoret. Jämsäläiset lukiolaiset ovat elämänsä tyytyväisempiä ja vähemmän ahdistuneempia. Lukiossa kiusataan vähemmän. Ammattioppilaitosopiskelijat olivat kokeneet kiusaamista vähemmän kuin pirkanmaalaiset. He olivat myös muita ammattiopiskelijoita vähemmän ahdistuneita.

Nuorista päivässä liikkuu vähän useampi suositellun tunnin kuin Pirkanmaalla, mutta vain vajaa 30 prosenttia 8. ja 9. luokkalaisista liikkuu vähintään tunnin. Lukiolaisista tunnin liikkuu vain 13 % ja ammattiopiskelijoista 17 %. Tytöt liikkuvat poikia vähemmän, kuten muuallakin. 8. ja 9. luokkalaisista pojista tunnin vähintään liikkuu noin 30 % ja tytöistä

enää noin 24 %. Lukiolaisissa ero on tasaisempi, sekä tytöistä että pojista enää noin 13 prosenttia liikkuu yli tunnin päivässä.

8. ja 9. luokkalaisille sekä lukiolaisille on sattunut vähemmän tapaturmia koulumatkalla kuin Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa keskimäärin.

Lukiolaiset Jämsässä käyttävät vähemmän tupakatuotteita ja heillä on vähemmän huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista kuin Pirkanmaalla tai Keski-Suomessa keskimäärin. Heillä on myös muita vähemmän alaikäisenä alkoholin tai savukkeiden ja sähkösavukkeiden ostoja vähittäismyynnistä. Ehkäisevän päihdetyön käytänteiden mukaista päihdetyötä Jämsässä toteuttaa useampi koulu kuin muualla Keski-Suomessa tai Pirkanmaalla.

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan nuorilla Jämsässä hyvinvoinnin voimavaratekijöinä ovat muun muassa:

- ▶ turvallinen ympäristö elää ja asua
- ▶ laajat harrastusmahdollisuudet ohjattuun ja omatoimiseen harrastamiseen. Harrastusmahdollisuuksia on kattavasti koko kunnan alueella. Erityisesti liikuntamahdollisuudet hyvät, mm. Maakkulan alue, liikuntasalit, jäähallit, urheilukentät.
- ▶ 2. asteen koulutus eli jatkokoulutuspaikkoja on omalla paikkakunnallakin
- ▶ palvelut. Tyytyväisyyttä niin kaupungin, seurakunnan kuin terveystalouden järjestämiseen.
- ▶ Kesätyöt +++, reagointi poikkeusoloissa toimivaa, esim. korona-aikana ruokakassit

HUOMIOITAVAA

Nuorisotyöttömyys on Jämsässä korkeampaa. Jämsäläisistä koulutuksen ulkopuolelle 17–24 – vuotiaista on jäänyt vuonna 2018 noin 9 prosenttia, mikä on enemmän kuin muualla Keski-Suomessa tai Pirkanmaalla.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA-pistemäärä oli Jämsässä pari pistettä alhaisempi kuin muualla Suomessa. Jämsän piste-määrä oli 65, muun Suomen ja Keski-Suomen 67, Pirkanmaalla 68.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaana 18 - 20-vuotiaista jämsäläisistä vuoden 2018 aikana oli ollut 9 % vastaavikäisestä väestöstä. Koko Suomessa vastaava luku oli huomattavasti alhaisempi eli 4,7 %. Keski-

Suomessa heitä oli ollut 5,9 % ja Pirkanmaalla 3,6 %. Kelan kuntoutusrahaa saa Jämsässä 16-19 –vuotiaista useampi kuin Suomessa keskimäärin. Jämsässä kuntoutusrahaa sai 68,4 henkilöä tuhatta vastaavan ikäistä kohti, kun Suomen keskiarvo oli 40,4 vuonna 2019. Keski-Suomessa luku oli 57,2 ja Pirkanmaalla 67,6. Jämsässä kuntoutusrahaa saavien määrä on kasvanut. Vuonna 2017 se oli vielä 55.

Jämsäläisnuoret kokevat terveydentilansa vähän huonommaksi ja vuodesta 2017 kokemus on heikentynyt. Jämsäläiset lukiolaiset poikkeuksena. Huomattavaa on, että jämsäläisillä tytöt kokevat usein poikia useammin terveydentilansa huonommaksi. 8. ja 9. luokkalaiset ovat kokeneet koulukiusaamista vähän useammin kuin Pirkanmaalla tai Keski-Suomessa keskimäärin. 8. ja 9. luokkalaisista lähes 10 prosentilla ei ollut yhtään läheistä ystävää. Koko maassa läheisen ystävän puutteesta kertoi 9 prosenttia. Pirkanmaalla lähes kymmenellä ei ollut läheistä ystävää ja Keski-Suomessakin tästä kertoi noin 9 prosenttia. Myös lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa on Jämsässä ilman läheistä ystävää oppilaita vähän enemmän.

Jämsäläiset ammattiopiskelijat ovat elämäänsä vähän tyytymättömämpiä kuin Pirkanmaalla tai Keski-Suomessa. Jämsäläiset 8. ja 9. luokkalaiset syövät huonommin koululounasta.

Jämsäläisnuoret ovat kokeneet vanhempien tai muiden huolta pitävien fyysistä väkivaltaa vähän useammin. Jämsäläisille ammattiopiskelijoille on sattunut vähän enemmän koulumatkalla tapaturmia kuin muille Pirkanmaalla tai Keski-Suomessa.

8. ja 9. luokkalaiset sekä ammattiopiskelijat käyttävät enemmän tupakkatuotteita ja heillä on enemmän huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista. Heistä useampi myös käyttää nuuskaa kuin vastaavan ikäisistä Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa tai koko Suomessa keskimäärin. 8. ja 9. luokkalaisista pojista nuuskaa käyttää huolestuttavat 19 prosenttia, tytöistä 3 %.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavikäisestä väestöstä

2017	1.3	2019	1.2	Keski-Suomi
2018	1.3		1.2	Koko maa
2019	1.6		1.3	Pirkanmaa
			1.6	Jämsä

8. ja 9. luokkalaisilla pojilla on huolestuttava tilanne vastaustensa mukaan huolta herättävän päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön tai rahapelaamisen suhteen, koska heistä tällaista käytöstä kokee omaavansa 18 prosenttia kun Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa vastaava osuus on noin 10 %. Tytöistä tätä huolestuttavaa käytöstä on noin kudedella prosentilla Jämsässä, mikä on vähän suurempaa kuin muualla. Alaikäisenä alkoholin tai savukkeiden ja sähkösavukkeiden ostoja vähittäismyynnistä on jämsäläisillä ammattiopiskelijoilla enemmän kuin Keski-Suomessa tai Pirkanmaalla.

Jämsän kaupunki kartoitti kyselyllä näkemyksiä päihteistä vuonna 2019. Kyselytuloksen mukaan alaikäisten alkoholin ja tupakkatuotteiden käyttöön sekä huumekekoeiluihin pitäisi puuttua nykyistä enemmän. Vastaajat olivat havainneet alkoholin välittämistä alaikäisille sekä tilanteita, joissa myyjä ei ollut tarkistanut nuorelta näyttävältä henkilöllisyyttä tupakka- tai alkoholituotteita myytäessä.

Jämsäläisnuorista useampi on ylipainoinen kuin muualla maassa. Paino on noussut kaikilla alueilla

nuorilla vuodesta 2017.

Jämsässä toteutettiin nuorisokysely huhti-toukokuussa 2019. Kyselyyn vastasi 504 henkilöä (alakuukalaisia 133, nuoria 223 ja huoltajia 148). Vastaajat suosittelivat Jämsässä alueen luontoa, sijaintia, asumisen ja elämisen hintatasoa, liikuntapaikkoja, turvallisuutta, toisen asteen koulutusmahdollisuuksia (lukio ja ammattioppilaitos) sekä päiväkoteja ja peruskouluja. Mitä vastaajat eivät Jämsässä suosittelisi, olivat mm. harrastus- ja kulttuurimahdollisuudet, ihmiset ja ilmapiiri. Jämsän mahdollisuuksia tarjota itseä kiinnostavaa työtä jatkossa ei pidetty kovin hyvänä.

Nuorisokyselyssä oleskelutiloja toivottiin lisää (nuorisotiloja ja ”epävirallisempia” kokoontumistiloja) keskustoihin. Lisäksi toivottiin hengailutiloja sisälle ja ulos sohvin ja penkein varusteltuna, mopon rassaamistilaa, opiskelutilaa (esim. kirjasto). Toiveissa oli myös tila, ”jossa saa olla rauhassa ja josta ei häädetä pois”. Vastaajat toivoivat myös liikuntapaikkoja (pieni jalkapallokenttä, moottoriurheilukeskus, keilahalli, sähkökenttä, ilmaisia kuntosaleja ja uimaranta sekä e-urheilutila).

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 18 - 20-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

2017	1.7	2019	1.5	Keski-Suomi
2018	1.7		1.6	Koko maa
			1.8	Pirkanmaa
2019	2.2		2.2	Jämsä

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan nuorilla Jämsässä hyvinvoinnillista huolta aiheuttivat muun muassa:

- perheen / huoltajien ongelmat: mm. vanhemuus ja auktoriteetti hukassa, työttömyys, taloudelliset ongelmat
- päihteiden käyttö niin nuorten keskuudessa kuin perheissä. Alueella niiden tarjontaa on ja saatavuus helppoa. Kannabismyönteisyys.
- ahdistuneisuuden ja mielenterveyden häiriöiden lisääntyminen. Myös keskittymiskyvyn heikkeneminen.
- netin / älylaitteiden parissa vietetty aika
- kokoontumistilat ja palveluiden saatavuus.

TYÖIKÄISET

VOIMAVARAT

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneita 25–64-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä Jämsässä oli vähän vähemmän kuin Keski-Suomessa ja Pirkanmaalla eli Jämsässä heitä oli 28,1, Pirkanmaalla 29 ja Keski-Suomessa 31. Koko Suomessa 26,5 tosin.

Jämsässä väkivallan tai uhkailun kohteeksi on joutunut vastaajista n. 7 %, mikä on vähemmän kuin Keski-Suomessa (9 %) yleensä. (FinSote 2018)

Terveyspalveluiden tai hammaslääkäripalveluiden riittämättömyyttä kokeneiden osuus suhteessa tarpeeseen oli Jämsässä vähäisempi kuin Keski-Suomessa tai koko maassa. (FinSote 2018). Terveyspalveluiden saatavuuden hyväksi kokevien osuus oli samaa luokkaa kuin muualla Suomessa. 40 % koki päässeensä hoitoihin ja tutkimuksiin riittävän nopeasti. (FinSote 2018)

Diabetes laaturekisteripilotin loppuraportin mukaan tyypin 2 diabetespotilaiden seurannan toteutuminen Jämsässä on Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueen parhaimmistoa. Raportin mukaan diabetespotilaiden hoidossa verensokeritason suhteen hoitotulokset ovat muihin kuntiin nähden erinomaisia. Diabetekseen liittyvien muiden riskitekijöiden, kuten veren kolesterolitason hoidossa on vielä kehitettävää, mihin Jämsän Terveys Oy:ssä tullaan jatkossa erityisesti panostamaan.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden palvelutuotannon kehittämiseen tähtäävä selvitys toteutettiin Jämsässä keväällä 2020. Selvityksen teki Nordic Healthcare Group. Raportissa todetaan, että palveluiden kokonaistilanne on Jämsässä hyvä. Erityisesti nostetaan esiin erikoissairaanhoidon poikkeuksellisen hyvän tilanne. Kokonaiskustannukset ovat vertailukuntien tasolla. Haasteena ei ole niinkään palvelutuotanto, vaan kyky rahoittaa palvelut tulevaisuudessa. Säästöehdotuksia osoitetaan mm. vammaispalveluihin sekä perhepalveluihin. Suuri osa palveluista kuuluvat subjektiivisiin oikeuksiin. Jämsässä on panostettu ennaltaehkäiseviin palveluihin, joka näkyy erityisesti avopalveluissa korkeampina kustannuksina. Samoin esille nousee kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten osuus.

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan työikäisillä Jämsässä hyvinvoinnin voimavaratekijöinä ovat muun muassa:

- ▶ harrastusmahdollisuudet: erityisesti liikunta sekä luonnossa liikkumisen mahdollisuudet
- ▶ palvelut (saatavuus)
- ▶ elämisen kustannukset alhaisempia, esim. asumisen suhteen

HUOMIOITAVAA

Jämsä on teollisuuden vaikean rakennemuutoksen paikkakunta ja Kaipolan paperitehtaan sulkeutumisen johdosta joulukuussa 2020 työllisyystilanne heikkenee entisestään. Myös korona on vaikuttanut työllisyystilanteeseen heikentävästi. Työttömyysluvat alenivat edellisvuosina hyvällä tavalla. Jämsän osalta työttömyysprosentti oli lokakuun lopussa 12,8 %, kun se koko Keski-Suomen alueella oli 12,9 %.

Jämsässä työttömiä työnhakijoita oli joulukuun 2020 lopussa 1.288 (2019 lopussa 1.134). Jämsän työttömyysaste on vuoden 2020 aikana kääntynyt nousuun ja pitkäaikaistyöttömien määrä on noussut yli 100 henkilöllä. Nuorisotyöttömyys on laskenut hie-man. Keski-Suomessa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,6 %, Jämsässä luku on 14,6 %. Tarkemmat työllisyyden luvut löytyvät Jämsän kaupungin tilinpäätöksistä vuosittain.

Jämsän kaupunki osallistuu 1.3.2021 alkavaan työllisyyden kuntakokeiluun Keuruun ja Saarijärven kaupunkien kanssa. Tämän johdosta kaupungille siirtyy TE-toimistolta 4,6 henkilötyövuotta. Lisäksi kolmevuotiseen projektiin palkataan henkilöitä määräaikaista.

Jämsässä työkyvyttömyyseläkettä saa 25–64-vuotiaista vähän useampi kuin Keski-Suomessa ja Pirkanmaalla keskimäärin. 15–64 –vuotiaissa oli Jämsässä enemmän vaikeasti työllistyviä kuin keskimäärin (rakennetyöttömyys). Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 18 - 24-vuotiaita Jämsässä on enemmän kuin muualla Suomessa suhteutettuna vastaavanikäiseen väestöön. Jämsässä heitä on 5,5 % ja koko Suomessa 3,4 %. Pirkanmaalla 3,3 % ja Keski-Suomessa 3,9 %. Huomattavaa on, että vastaavasti ikäluokassa 25-64 –vuotiaat toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita oli Jämsässä vastaavasti muuta maata vähän vähemmän. Jämsässä heitä oli 2,7 % ja Suomessa yhteensä 2,9 %. Keski-Suomessa 3,1 % ja Pirkanmaalla 3,2 %.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä 16–64-vuotiaista jämsä-

läisistä sai useampi kuin muussa maassa. Jämsässä heitä oli vuonna 2018 yhteensä 4,3 %, koko Suomessa 3 %, Pirkanmaalla 2,9 % ja Keski-Suomessa 3,3 %.

Depressiolääkkeistä korvausta saaneita 18–24 –vuotiaita Jämsässä oli vuonna 2019 hitusen enemmän (7,1 %) vastaavan ikäisestä väestöstä kuin Pirkanmaalla (6,8 %) ja Keski-Suomessa (6,6 %). Ikäluokassa 18–64 –vuotta ja 25–64 –vuotta depressiolääkkeistä korvausta saaneiden määrä oli samaa tasoa kuin Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa. Psykoosin vuoksi erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 18–64 –vuotiaista oli Jämsässä 2,4 % vastaavan ikäisestä väestöstä. (Keski-Suomessa 2,2 % ja Pirkanmaalla 1,9 %)

Huomattavaa on, että Jämsässä perusterveydenhuollossa mielenterveyskäyntejä per tuhat asukasta oli vuonna 2018 yhteensä 730, kun Keski-Suomessa niitä oli keskimäärin 174 ja Pirkanmaalla 140. Jämsässä mielenterveyskeskus ja nuorisopsykiatria ovat perusterveydenhuoltoa eikä erikoissairaanhoidtoa, mikä selittää korkeat luvut perusterveydenhuollossa.

FinSote 2018-tutkimuksen mukaan Jämsässä vähän useammalla on selkäsairaus tai psyykkistä kuormituneisuutta kuin muualla Suomessa. Itsemurha-ajatuksiakin vastaajista kertoi omaavansa Jämsässä 8 % (Keski-Suomen ka 6 % ja Suomen 7 %). Jämsäläisistä liikuntaa vakituisesti useita tunteja viikossa harrastaa 16 % FinSote 2018-tutkimukseen vastanneista. Muualla Suomessa heitä on 24 %.

Myönteisen asiakaskokemuksen terveyspalveluista koki saaneensa noin 40 %, joka on toki alhaisempi kuin koko Suomessa keskimäärin. Suomalaisista terveyspalveluiden asiakaskokemukseen tyytyväisiä on puolet. Lukemat ovat samaa luokkaa, kun kysyttiin vastaanottoajan riittävyyttä (FinSote 2018). Sosiaalipuolen myönteisen asiakaskokemuksen oli kokenut sama määrä vastaajia FinSote 2018-tutkimuksessa niin Jämsässä kuin muualla Suomessa (n. 40 %). FinSote 2018-tutkimukseen vastanneista jämsäläisistä yli 20-vuotiaista tupakoi 14 %, Keski-Suomessa vastaajista tupakoi 12 % ja koko Suomessa 13 %. Nuuskaa Jämsässä käytettiin vähemmän. Alkoholin liikakäyttöä vastaajista kokee itsellään olevan 30 %.

Määrä on yhteneväinen muun Suomen Keski-Suomen kanssa.

Jämsän kaupungin päihdekyselyn mukaan jopa kolme neljäsosaa naisista on ollut huolissaan läheisensä alkoholinkäytöstä, miehistäkin 64 % on kokenut huolta. Jämsässä on koettu enemmän huolta läheisen alkoholinkäytöstä kuin Pirkanmaalla keskimäärin. Manner-Suomen sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset olivat 3 490 euroa/asukas vuonna 2019. Keski-Suomessa kustannukset olivat 3420 €/asukas ja Pirkanmaalla 3343 €/asukas ja Jämsässä 4210 €/asukas.

IKÄIHMISET

VOIMAVARAT

Jämsässä 75 vuotta täyttäneiden yhdenhengen asuntokuntia on vähemmän kuin Pirkanmaalla ja saman verran kuin Keski-Suomessa. Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. 75 vuotta täyttäneistä jämsäläisistä oli vähän vajaa 12 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä. Luku on hyvin yhteneväinen muuhun Suomeen, jossa heitä oli 11 %. Kotona jämsäläisistä 75-vuotta täyttäneistä asuu noin 92 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä. Lukema on samaa luokkaa kuin muuallakin Suomessa.

Jämsässä ikäihmisillä ei ole enempää lonkkamurtumia. Jämsässä hoidetaan 75-vuotiaita omaishoidon tuella kotona vähän useammin. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitokasvoja 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä Jämsässä oli vähemmän kuin Keski-Suomessa mutta enemmän kuin Pirkanmaalla. Määrä oli sama kuin Suomessa keskimäärin.

Erytiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavan ikäisestä väestöstä oli Jämsässä 2,2 % eli vähän vähemmän kuin Suomessa (2,6) keskimäärin. Pirkanmaallakin heitä oli enemmän eli 2,5 % ja Keski-Suomessa 2,8 %. Sairaalahoidon hoitokasvoja 65-74 -vuotiailla jämsäläisillä oli vähän harvemmin kuin muualla Suomessa. Sama tilanne oli 75 vuotta täyttäneillä jämsäläisillä. 85-vuotiailla jämsäläisillä hoitokasvoja oli vielä vähemmän kuin muilla ikäisillään. Kuitenkin katsottaessa hoitopäivien määrää näissä ikäluokissa, oli jämsäläisillä niitä yhtä paljon tai jopa enemmän. Eli harvemmat joutuvat hoitoon, mutta viipyvät hoidossa pidempään.

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan työikäisten kohdalla Jämsässä hyvinvoinnillista huolta aiheuttivat muun muassa:

- ▶ työttömyys, työmahdollisuudet ja tulevaisuus niiden suhteen, epävarmuutta
- ▶ päihde- ja mielenterveysongelmat
- ▶ kyky palautua työn ja muun elämän kuormituksesta
- ▶ palvelut: mikä on palveluiden tulevaisuus? Erityisesti terveydenhuollon.

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetuissa 65–74-vuotiaat potilaissa / 10 000 vastaavanikäistä oli jämsäläisiä vähemmän kuin muualla Suomessa.

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan ikäihmisillä Jämsässä hyvinvoinnin voimavarakiteijoinä ovat muun muassa:

- ▶ palvelut (saatavuus ja saavutettavuus)
- ▶ monipuoliset harrastusmahdollisuudet
- ▶ paljon yhdistystoimintaa
- ▶ turvallisuus ja asuinympäristön rauhallisuus
- ▶ yhteisöllisyys

HUOMIOITAVAA

Jämsäläiset ikäihmiset elävät vähän useammin täydellä kansaneläkkeellä kuin muualla. Jämsässä täyttä kansaneläkettä saavia 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavan ikäisestä väestöstä oli vuonna 2019 2,2 % (Suomessa 1,9 %, Keski-Suomessa 1,8 % ja Pirkanmaalla 1,5 %).

Ikäänntyneiden tehostetun palveluasumisen 65 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä osuus Jämsässä oli vähän korkeampi kuin muualla eli 4,1 %, koko Suomen lukema oli 3,7 %, Pirkanmaalla 3,4 % ja Keski-Suomessa 4,0 %.

Yksinäisyyttä ilmenee ikäihmisten keskuudessa, tämä todettu mm. Länkipohjan Symppis ry:n hankkeen Yksinäisen uusi elämä toteuttamassa kyselyssä vuonna 2018. Yksinäisyyteen voi yhdistyä turvattomuuden tunne, jotka taas voivat linkittyä edelleen sairastamiseen ja yksin asumiseen. Yksinäisyyttä koetaan voitavan helpottaa säännöllisesti kokoontuvilla ryhmillä, kertaluonteisilla tapahtumilla sekä erilaiset toiminnot.

Hyvinvointi- ja johtoryhmälle suunnatun kyselyn sekä jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan ikäihmisten kohdalla Jämsässä hyvinvoinnillista huolta aiheuttivat muun muassa:

- riittävätkö palvelut ja resurssit ikäihmisten määrän kasvaessa ja kuntatalouden haasteiden lisääntyessä?
- Kulkeminen palvelujen äärelle.
- yksinäisyys (korostunut koronan vuoksi)
- syrjäytyminen, turvattomuus, mielenterveysongelmat
- kotona selviytyminen
- kohtaamispaikat / virikkeet

TURVALLISUUS (KAIKKI IKÄRYHMÄT)

Hyvinvointi on turvallisuutta ja turvallisuus on hyvinvointia

Turvallisuussuunnittelu on pitkäjänteinen, järjestelmällinen ja koordinoitu prosessi paikallis- tason turvallisuuskysymysten ratkaisemiseksi eri toimijoiden yhteistyönä. Yhteisen toiminnan suunnittelun lisäksi suunnittelun perusteella toteutetaan varsinaista toimintaa.

Turvallisuussuunnittelun perusyksikkö on kunta ja kunnalla on päävastuu turvallisuussuunnittelusta. Valmisteluun ja toimeenpanoon osallistuvat kuitenkin alueen toimijat laajasti.

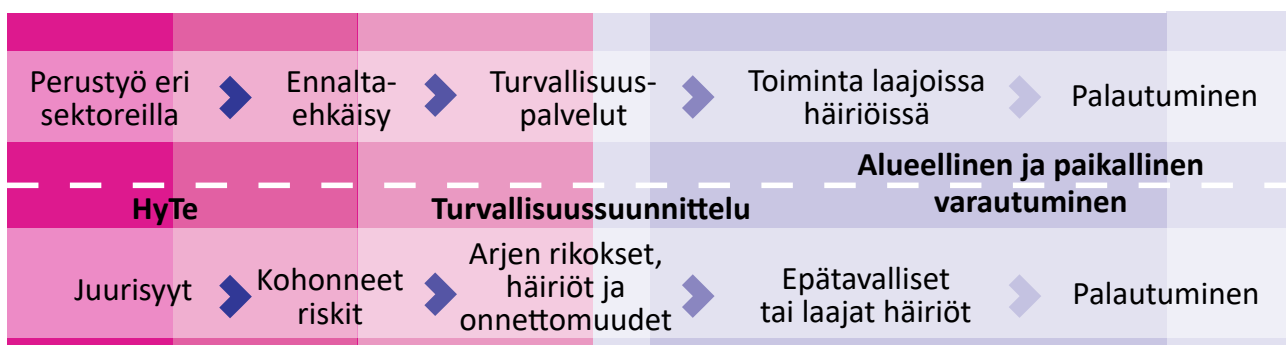
Turvallisuus luo pohjaa hyvinvoinnille. Hyvinvointia ei voi olla ilman turvallisuutta. Turvallisuus on myös sosiaalista kestävyyttä. Näin ollen kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa turvallisuutta osana hyvinvoinnin edistämistä. Turvallisuus on myös kilpailukyky- ja kustannustekijä elinkeinoelämälle, minkä vuoksi kunnan ja laajemman alueen turvallisuus liittyy kiinteästi sen taloudelliseen maineeseen, elinvoimaan ja kasvukykyyn. Ennakoivalla turvallisuustyöllä saadaan aikaan taloudellisia säästöjä kunnalle, koska onnettomuuksien, tapaturmien ja rikosten aiheuttamien vahinkojen korjaaminen on usein moninkertaisesti kalliimpaa kuin niiden ennalta estäminen.

Turvallisuudella on myös vahva ihmis- ja perusoikeusmerkitys. Käytännössä alueen asukkaiden turvallisuus on eri ihmis- ja perusoikeuksien toteutumista arjessa: oikeutta henkeen ja terveyteen, omaisuuden suojaan, liikkumis- ja sananvapauteen sekä oikeutta kieleen, vakaumukseen ja kulttuuriin. Näi-

den oikeuksien toteutumiseen vaikuttaa varsinaisen turvallisuustilanteen lisäksi ihmisten turvallisuuden tunne ja eri väestöryhmien väliset suhteet: erilaisen uhkien pelko, olivatpa ne todellisia tai koettuja, voi estää ihmisiä käyttämästä esimerkiksi liikkumisvapauttaan tai oikeuttaan kieleen tai kulttuuriin. Eri väestöryhmillä on myös toisaalta erilaiset turvallisuuden tarpeet ja toisaalta erilaiset turvallisuuteen liittyvät huolet, mikä on hyvin tärkeää huomioida turvallisuussuunnittelun toimenpiteissä. Siksi turvallisuussuunnittelu tähtää sekä objektiivisen turvallisuuden että turvallisuuden tunteen parantamiseen.

Asukkaiden koettu turvallisuuden tunne ei tyypillisesti seuraa mitattavissa olevaa objektiivista turvallisuutta kuten rikos- tai onnettomuustilastoja. Turvallisuuden tunteen kehittymisestä saadaan parhaiten tietoa tekemällä asukkaille säännöllisin väliajoin kyselytutkimus, jossa selvitetään ihmisten kokemuksia ja näkemyksiä mm. rikoksista ja järjestyshäiriöistä, turvattomuudesta, rikosten uhriksi joutumisesta, varautumisesta sekä onnettomuuksista ja tapaturmist. Kyselytutkimuksella saadaan kerättyä sekä uutta tietoa että viranomaistietoja täydentävää tietoa.

Turvallisuussuunnittelu on hyvin lähellä kahta muuta turvallisuutta edistävää paikallista yhteistoimintamuotoa - valmiutta ja varautumista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Tämän vuoksi on tärkeää paikallisista lähtökohdista määritellä, miten näihin kaikkiin liittyvä työ järjestetään kokonaisuutena ja miltä osin voidaan hyödyntää samoja rakenteita sekä prosesseja. Keskeisimmät erot näiden työmuotojen välillä liittyvät siihen, mihin osaan ”turvallisuuden arvoketjua” niillä pyritään vaikuttamaan:

Turvallisuuden arvoketju

Juurisyillä tarkoitetaan niitä yhteiskunnan ja väestön olosuhteita ja ominaisuuksia, jotka vaikuttavat siihen, millaisia turvallisuusongelmia syntyy ja miten paljon. Näitä ovat esimerkiksi ihmisten hyvinvointi, päihteiden käyttö, koulutus, toimeentulo, mielenterveys, osallisuus ja lasten kasvuolosuhteet.

Kohonneet riskit ovat juurisyitä konkreettisempia tiettyihin väestöryhmiin, alueisiin tai esimerkiksi elinkeinotoiminnan aloihin liittyviä ilmiöitä, jotka näkyvät erilaisina turvallisuusongelmina. Esimerkiksi syrjäytyneiden nuorten miesten rikollisuus, taajamien liikenneonnettomuudet tai ikääntyneiden asuminen turvattomuus voivat olla kohonneita riskejä paikallistasolla.

Arjen rikokset, häiriöt ja onnettomuudet ovat toistuvia ja tavanomaisia turvallisuusongelmia, joihin yleensä vastataan viranomaistoimilla - esimerkiksi rikostutkinta, pelastustehtävät ja ensihoito. Myös muilla toimijoilla kuten esimerkiksi yksityisellä turvallisuusalalla, sopimuspalokunnilla ja rikosuhrien tukipalveluilla on oma tärkeä roolinsa arjen rikoksiin, häiriöihin ja onnettomuuksiin vastaamisessa.

Epätavalliset tai laajat häiriöt ovat harvoin toteutuvia, mutta toteutuessaan merkittäviä vahinkoja aiheuttavia tapahtumia, jotka edellyttävät varautumista. Tällaisia ovat esimerkiksi sähkön- ja lämmönjakeluhäiriöt, suuret liikenneonnettomuudet, äärimmäiset sääilmiöt tai laajamittaiset väkivallanteot. Varautumista suunnitellaan ja toteutetaan alueellisesti sekä paikallisesti yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisella kokonaisturvallisuusturvallisuuden yhteistointamallilla.

Turvallisuussuunnittelun ja varautumisen näkökulmana on nimenomaisesti turvallisuus – joko arjessa (turvallisuussuunnittelu) tai häiriötilanteissa (varautuminen). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ovat laajemmat, ja turvallisuuden parantaminen on yksi niistä.

Turvallisuussuunnittelua voidaan tehdä erikseen omana kokonaisuutenaan tai osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tai yhteisen varautumisen prosesseja sekä rakenteita. Keskeistä on, että valitut rakenteet eivät sulje pois turvallisuussuunnittelun kannalta tärkeitä toimijoita ja voimavaroja. Vastavasti on tärkeää, että mahdollisten eri suunnittelu- ja päätöksentekorakenteiden välinen koordinaatio on vahvaa, vastuunjako selkeää ja toiminta kokonaisvaltaista. Tätä voidaan tukea esimerkiksi yhteiskouksin. Turvallisuussuunnittelun ja varautumisen toimijat ovat usein samoja. Lisäksi turvallisuuden toimintaympäristön arvio ja ennakointi ovat yhteisiä sekä varautumiselle että turvallisuussuunnittelulle. Erot syntyvät vasta toimenpiteissä; turvallisuussuunnittelun toimenpiteillä pyritään ehkäisemään arjen toistuvia turvallisuusongelmia ja varautumisella valmistaudutaan jatkamaan toimintaa mahdollisimman

normaalisti laajoissa häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Kuntalaisille tehtiin turvallisuuskysely vuoden 2020 syys-lokakuun vaihteessa verkkokyselyllä, kysely toistetaan seuraavaa suunnitelmaa tehtäessä. Näin turvallisuussuunnitelmat muodostavat vertailukelpoisen jatkumon. Kyselyllä kartoitettiin jämsäläisten näkemyksiä asuinalueensa turvallisuudesta ja sen kehittämistä. Kyselyn vastausten perusteella paikallisista lähtökohdista on määritelty, miten turvallisuussuunnittelu ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyvä työ järjestetään kokonaisuutena ja miltä osin työssä voidaan hyödyntää samoja rakenteita ja prosesseja. Paikallisen turvallisuussuunnittelun tarkoituksena on turvata, että kaupunki on turvallinen ja viihtyisä.

Pelastuslaitoksen lakisäätöihin tehtäviin kuuluvat muun muassa turvallisuusviestintä, valvontatoiminta sekä pelastustoiminta. Pelastuslaitos on järjestänyt vuosittain vaihtelevasti 50–100 turvallisuusviestintätapahtumaa, joista suurin osa on liittynyt arjen turvallisuuden parantamiseen. Koulutusaiheita tilaisuuksissa ovat olleet alkusammutus, ensiapu, toiminta erilaisissa hätätilanteissa, poistumisturvallisuuteen sekä tarkemmin määriteltyjä kampanjoita, kuten koululaisille järjestettävät Nou Hätä ja Lapset pelastavat henkiä. Yleisiä, kaikille asukkaille avoimia tapahtumia on vuosittain järjestettävät Päivä paloasemalla ja 112-päivä. Viime vuosina turvallisuusviestintätapahtumilla on tavoitettu vuosittain jopa 5000 henkilöä.

Vuosittain Jämsän alueella tehdään noin 1500 valvontasuoritetta, joka käsittää palotarkastusten lisäksi asiakirjavalvonnan sekä mm. rakennusvalvonnalle

annettavat lausunnot. Palotarkastusten suorittamista ohjaa Keski-Suomen pelastuslaitoksen valvontasuunnitelma, jossa on määritelty tarkastusväli erityyppisille tarkastuskohteille. Vuosittain tarkastetaan henkilöturvallisuuden kannalta kriittisiä kohteita, esimerkiksi ympärivuorokautisesti toimivat kohteet, opetusrakennekset ja päiväkodit sekä suuret liikekiinteistöt. Palotarkastuksilla valvotaan kohteen henkilö-, palo- ja poistumisturvallisuutta sekä omatoimista varautumista tarkastamalla esimerkiksi pelastussuunnitelmat ja mahdolliset poistumisturvallisuus selvitykset kohteessa suoritettavan tarkastuskierroksen lisäksi.

Jämsän alueella pelastuslaitoksen tehtävät ovat olleet viime vuosina hieman kasvussa, mutta edellisvuoden tehtävämäärien kehitys oli vähenemään päin. Esimerkiksi vuonna 2019 Jämsän ja Kuhmoisten alueella oli yhteensä 643 tehtävää, joista 483 oli pelastustoimen tehtäviä ja 160 ensivastetehtäviä. (vuoden 2020 tilastot vasta tulossa)

Suurin osa tehtävistä on ollut liikenneonnettomuuksia sekä ensivastetehtäviä, joita molempia on ollut reilut 100 vuosittain. Lisäksi erilaiset tarkastus- ja varmistustehtävät, vahingontorjuntatehtävät sekä avunantotehtävät työllistävät pelastustoimea vuosittain kymmeniä kertoja.

Jämsän poliisiasema kuuluu Sisä-Suomen poliisilaitokseen, jonka pääpoliisiasema ja hallinto sijaitsee Tampereella. Jämsän poliisiasemalla toimii valvonta- ja hälytystoiminta-, rikostorjunta- ja lupahallintosektorin sekä vartiointiyksikön henkilöstöä. Hälytystehtäviä Jämsässä oli vuonna 2020 seuraavasti: A-kiireellisyysluokka 358, B-kiireellisyysluokka 2258 ja C-kiireellisyysluokka 2616. Keskimääräinen toimintavalmiusaika eli kuinka nopeasti poliisi on tehtävän saatuaan kohteessa, oli vuonna 2020 A-kiireellisyysluokan tehtävissä 11,5 ja B-kiireellisyysluokan tehtävissä 14,1 minuuttia.

Jämsän poliisiaseman kenttäryhmät yhdessä rikostutkijoiden kanssa huolehtivat myös Jämsän alueen ennalta estävästä toiminnasta. Poliisimiehet ovat käyneet ja käyvät edelleenkin pyynnöstä mm. kouluissa ja päiväkodeissa pitämässä valistusta ja myös selvittämässä erilaisia ongelmatapauksia. Elokuussa on perinteisesti ollut valtakunnallinen poliisin päivä, jolloin poliisi on esitellyt kalustoaan ja toimintaansa kansalaisille. Vuonna 2020 tapahtumaa ei voitu järjestää normaalitavalla koronan vuoksi.

Jämsän rikostilastoja vuosilta 2018 - 2020 on esitetty Jämsän kaupungin HYTE-kertomuksen versiossa. Esitettyyn tilastoon on koottu yleisimmät ja kiinnostavimmat rikoslajit.

RIKOSNIMIKE	2018	2019	2020
Törkeä varkaus	20	8	16
Varkaus	102	96	88
Näpistys	153	145	185
Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus	10	7	13
Törkeä ryöstö	2	1	0
Ryöstö	1	0	2
Vahingonteko	76	67	118
Lievä vahingonteko	17	27	21
Murhan yritys	0	0	1
Tappo	0	0	1
Tapon yritys	2	2	1
Törkeä pahoinpitely	5	1	8
Pahoinpitely	80	90	94
Lievä pahoinpitely	35	51	45
Raiskaus	6	4	3
Seksuaalinen ahdistelu	2	3	3
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen	12	14	22
Liikenneturvallisuuden vaarantaminen	93	65	59
Törkeä huumausainerikos	3	0	0
Huumausainerikos	33	18	13
Huumausaineen käyttörikos	114	72	67
Kotirauhan rikkominen	8	13	10

Jämsän liikenneturvallisuustyöryhmä kokoontuu 2 kertaa vuodessa. Ryhmään kuuluu edustajia kaupungin toimialoilta, lisäksi poliisin, pelastuslaitoksen ELY-keskuksen ja Liikenneturvan edustajat ja liikenneturvallisuustoimija (konsultti). Työryhmä käsittelee osallistujatahojen ajankohtaisia liikenneturvallisuusasioita ja pohtii yhdessä ratkaisuja ongelmatilanteisiin.

Kaupungin sivistystoimen (varhaiskasvatus, perusopetus, lukio, opistot, kirjasto- ja liikuntatoimet) valmiussuunnitelmaa päivitetään parhaillaan. Oppilaitoksilla ja muilla toimijoilla on omat turvallisuus- ja pelastussuunnitelmansa, joiden yläpuolella valmiussuunnitelma toimii huomioiden myös laajemmat häiriötilanteet ja varautumista vaativat asiat. Oppilaitokset toteuttavat (pandemiatilanteen sallimissa rajoissa) pelastautumiseen ja poistumisharjoituksiin/sisälle suojautumiseen liittyviä käytännön toimenpiteitä ikäluokkaan soveltuvin tavoin myös opiskelijoiden kanssa. Edelläkin mainitut teemapäivät/-koulutukset pelastuslaitoksen vetäminä ovat muodostuneet hyödyllisiksi ja virkistäviksi rutiineiksi. Yhteistyötä poliisin kanssa on ollut mm. kouluissa laillisuuskasvatuksessa oppitunneilla, poliisiopintojen esittelyissä sekä oppilaitosten arjessa tarpeen mukaan. Muuna turvallisuustyönä voidaan mainita vaikkapa riskiarvioinnit ja turvallisuuskävelyt, joita suoritetaan tarpeen mukaan uusien työntekijöiden kanssa.

Jämsäläisille osoitetun kyselyn Jämsässä turvallisuuden tekijöinä ovat muun muassa:

- ▶ turvallinen ympäristö elää ja asua
- ▶ asuinalueet koetaan yhteisöllisiksi

HUOMIOITAVAA

Turvallisuuskyselyyn vastasi 371 henkilöä, joista alle 15-vuotiaiden osuus oli 28,41 %. Vastaajista 16-49-vuotiaita oli 36,21 % ja 50-69-vuotiaita 30,64 % ja 70-vuotiaita tai yli 4,74 %. Nuorten vastaajien osuus kyselyssä oli ilahduttavaa. Vastaajien asuinalueena suurimmalla osalla oli taajama-alue 65 % ja keskusta 20,5 ja haja-asutusalueella 25 %. Vastaajat asuivat omistusasunnossa, yksityisessä tai kunnallisessa vuokra-asunnossa.

HYVÄÄ

Asuinalueilla ei koettu ongelmaksi rikoksia tai järjestyshäiriöitä. Kotitalouksissa on varauduttu yhteiskunnan häiriötilanteisiin (pitkä sähkökatko, vesi tai lämmityskatko), kodeista löytyy pariksi päiväksi ruokaa, juomaa, lääkkeitä, hygieniatarvikkeita ja paristoja (37 %) ja viikon tarpeisiin 27 %:lla.

Jämsäläisille osoitetun kyselyn mukaan Jämsässä turvallisuudessa huolta aiheuttavat muun muassa:

- ▶ muutama rauhaton asuinalue
- ▶ huumeiden käyttö (lisääntyy ja kasvava trendi koko maassa)
- ▶ piittaamattomuus liikenteessä, kaahailu keskustassa
- ▶ harvaan asutun seudun palvelut
- ▶ vanhempien ihmisten digitaidot
- ▶ alkoholiongelmat
- ▶ sanallinen häirintä
- ▶ väkivallalla uhkailu
- ▶ ihmisten syrjäytyminen
- ▶ Himoksen alueen hälytystehtävät tulevat Jämsän tilastoihin (muualta lomailevat)

Turvallisuuskyselyssä esiin tulleet huolenaiheet ovat yhteneväisiä poliisin Jämsän rikostilastoihin vuosilta 2018–2020.

Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Jämsän kaupungin hyvinvointi- ja johtoryhmä on arvioinut kauden 2017–2020 hyvinvoinnillisten tavoitteiden toteutumista huhti-toukokuussa 2020. Yhteenvedona voidaan esitettyjen toimenpiteiden toteutuneen osittain.

Hyvinvointikertomuksen tavoitteina olivat:

- 1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- 2 Ikäihmisten elämänlaadun edistäminen
- 3 Työkäisen väestön elämänhallinnan vahvistaminen
- 4 Yhteisöllisyyden ja turvallisuuden edistäminen

Seuraavaksi on eritelty tavoitteittain toteutetut hyvinvoinnilliset toimet tiivistäen ajalla 2017–2020.

TAVOITE 1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä tavoiteltiin kaudella 2017–2020 liikkumisaktiivisuuden lisääntymistä, perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääntymistä, lasten ja nuorten osallisuuden lisääntymistä, lapsiperheiden huomioimista yhdyskuntasuunnittelussa, lasten ja nuorten turvallisen kasvun edistämistä. Suunnitellut toimenpiteet ovat pääosin toteutuneet ja paljon muutakin on tehty.

Yhteenvedona voidaan todeta, että tavoitteiden saavuttamisessa ei kaikilta osin ole onnistuttu. Jämsässä lapset liikkuvat valtakunnan tasoon verrattuna saman verran, mutta liikkumisaktiivisuus laskee nyt tehdyistä toimenpiteistä huolimatta ja lasten/nuorten ylipainoisuus lisääntyy. Kasvuympäristönä Jämsä on varsin turvallinen yllä esitetyn indikaattoritiedonkin valossa. Tässä yhteydessä on kerrottu runsaasta tehdyistä toimista lasten, lapsiperheiden ja nuorten eteen kuitenkin tiivistäen.

Lasten ja nuorten terveystarkastukset ovat toteutuneet kattavasti ja niissä on yksilöllisesti tuettu nuorten terveitä elintapoja sekä kasvua ja kehitystä. Samoin koko perheen hyvinvointitarkastukset. Niissä lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä sekä elintapoja on tuettu lasten omia voimavaroja vahvistaen.

Jämsän kaupunki on panostanut viime vuosina ennaltaehkäiseviin perhepalveluihin. Painopisteen siirtäminen ennaltaehkäisevään tukeen on vaikuttanut alentavasti lastensuojelun laitoshoidon kustannuksiin. Jämsässä on toiminut varhaiskuntoutustyöryhmä, perheneuvolan ja lastenpsykiatrian koulukonsultaatiot ovat alkaneet sekä lastenpsykiatriin työaikaresurssi on nelinkertaistettu (Jämsän Terveys Oy).

Jämsän Terveys Oy:n perhepalvelukeskuksen sivuille on luotu mahdollisuus ilmoittaa avun tarpeesta sähköisesti (Apunappi). Lasten ja nuorten mielenterveyden paikallinen palveluketju on valmistunut.

Opetushallituksen päivittämiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuva kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on otettu Jämsässä käyttöön 1.8.2019 alkaen. Paikallinen esiopetussuunnitelma ohjaa esiopetuksen järjestämistä. Esiopetussuunnitelmaa tarkistettiin ja päivitettiin vuonna 2020. Papilio-ohjelman käyttöönotto ja koulutukset jatkuivat vuonna 2019. Papilio-ohjelman tavoitteena on vahvistaa lapsen tunnetaitoja ja tukea sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen oppimista. Sosioemotionaaliset taidot ovat perusta myönteisille ihmissuhteille ja psyykkiselle terveydelle ja samalla ne tukevat akateemisten taitojen oppimista. Niiden tiedetään myös ehkäisevän nuoruusiän riippuvuuksia ja väkivaltaista käyttäytymistä. Papilio-ohjelman vaikutus on tieteellisesti todistettu, sen on todettu vähentävän käyttäytymisen ongelmia ja tukevan sosiaalisten taitojen kehitystä.

Varhaiskasvatuksen painopisteenä Jämsän kaupungissa on henkilöstön koulutuksissa erityisesti vuoro-vaikutustaitojen ja positiivisen pedagogiikan vahvistaminen. Kolmen erityisopettajan mallin toimivuutta on myös kehitetty edelleen muun muassa tarkentamalla erityisopettajien vastualueita, jotta voidaan taata tasavertaiset erityisopetuksen palvelut kaikilla varhaiskasvatusalueilla.

Hankerahoituksen turvin varhaiskasvatukseen on resursoitu perhetyöntekijä ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Varhaiskasvatukseen on lisätty varhenkilöstöä kahdeksan (8) uuden varhaiskasvatuksen opettajan toimen verran 1.8.2019 alkaen.

Varhaiskasvatuksessa toimiva yhteistyöverkosto ja asiakkaiden osallistaminen näkyvät selkeimmin esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnassa. Lapsille ja huoltajille tehtiin kyselyt keväällä 2019. Pääsääntöisesti huoltajat olivat joko erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä varhaiskasvatuspalveluihin ja henkilöstön ammattitaitoon. Lapset olivat tyytyväisiä varhaiskasvatukseen, eikä vastauksissa ollut juuri eroja edelliseen vuoteen verrattuna.

Lokakuussa 2019 pidettiin varhaiskasvatuksen, lapsiperheiden sosiaalityön ja perhepalvelukeskuksen yhteinen kehittämissiltapäivä. Monialainen ja -ammatillinen yhteistyö lapsiperheiden sosiaalityön, varhaiskasvatuksen, oppilashuollon ja neuvola/kouluterveydenhuollon kesken toimii.

Terveisiin elintapoihin kiinnitetään erityistä huomiota varhaiskasvatuksessa. Terveyttä ja iloa ruoasta - varhaiskasvatuksen ruokailusuositukset huomioivat ruoan lisäksi liikunnan ja levon merkityksen. Aktiivisesti toimiva Sapere-menetelmään keskittynyt työryhmä toimii ja pitää yllä yhteistyötä Jämsän ateriapalveluiden ja varhaiskasvatuksen välillä. Jämsän kaupunki noudattaa päiväkotien ja koululaisten ruokasuosituksia. Jämsän kaupungin varhaiskasvatus sai Ruokatieto Yhdistyksen kunniamaininnan vuoden 2019 ruokakasvattaja-kisassa.

Perusopetuksen toimintatapojen sisäistä kehittämistä on tehty muun muassa ajantasaistamalla syksyllä 2019 yhteistyössä erityisopetuksen sekä oppilashuollon kanssa oppilaiden poissaoloihin puuttumiseen käytettävä toimintatapa. Uudistetun mallin avulla koulujen on helpompi yhdenmukaistaa toimintaansa. Samalla koulun toimintatavat oppilaiden poissaolojen suhteen tulivat entistä selkeämmäksi.

Yhdellä koulutuksellisen tasa-arvon hankerahoituksella palkattiin Jämsän perusopetukseen nuorisotyöntekijä 1.8.2019 alkaen.

Tutor-opettajahankkeen avulla kehitettiin ja tuettiin opettajien digitaalisen vuorovaikutuksen taitoja. Koulutuksellisen tasa-arvon hankkeilla kehitettiin samanaikaisopettajuutta sekä tuettiin 1.- luokkalaisten avointa koulunaloitusta. Hankerahalla palkatut ns. resurssiopettajat toimivat eri luokka-asteiden opettamisessa lisävahvuutena.

Päihdetyötä tehdään monilla eri tavoilla. On järjestetty mm. hyvinvoinnin täyskäsi -tapahtuma, erillisiä päihdekasvatustapahtumia kouluissa sekä toteutettu päihdekasvatusta nuorisotiloilla. Ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilö nimettiin Jämsän kaupunkiin. Perusopetus oli mukana Liikkuva koulu-hankkeessa (kevätlukukausi 2019), koulujen kerhohankkeessa, tutoropettajahankkeessa sekä koulutuksellisen tasa-arvoon liittyvässä kolmessa eri hankkeessa. Liikkuva koulu-hankkeen avulla palkattiin työntekijä ja koulujen liikuntavälineistöä uusittiin. Kerhohankkeen avulla järjestettiin kouluilla 15 eri kerhoa. Maksuttomat kerhot kannustivat koululaisia aktiiviseen harrastamiseen. Samalla koulujen tiloja hyödynnettiin monipuolisesti lasten ja nuorten tarpeisiin.

Jämsässä on lapsille ja nuorille paljon seurojen ja muiden järjestämiä tapahtumia ja harrastustoimintaa ympäri kaupunkia. Lasten ja nuorten monipuolinen harrastustoiminta (nuorisotilat, kerhot) on ollut mahdollista Jämsän kaupungin omana tuotantona sekä muiden (esim. järjestöt) tuottamana osin avustuksien avulla. Jämsässä on monipuoliset lähiliikuntapaikat (mm. rakennettu Maauimalan liikuntapuisto, Jämsänkosken yhtenäiskoulu).

Nuorisopalvelut ylläpiti liikennepuiston ja kolmen nuorisotilan toimintaa sekä järjesti kerhoja, leirejä ja tapahtumia omana toimintanaan sekä yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Osallistuttiin Länkipohjan nuorisotilan ylläpitoon tilan vuokran maksun muodossa. Nuorisopalveluissa jatkettiin Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan kehittämisen –hanketta.

Lasten ja nuorten liikkumisen tukemiseksi on poistettu sivistystoimen hallinnoimien tilojen maksut alle 20-vuotiaiden lasten ja nuorten ohjatun toiminnan osalta. Samaisen ryhmän liikkumisen tukemiseksi sivistyslautakunta on päättänyt Kuoreveden ja Länkipohjan kuntosalien käytön mahdollistamisesta itsenäisesti myös alaikäisten kohdalla.

Nuorten osallistamiseksi Jämsässä on ollut nuorisovaltuustotoimintaa vuodesta 2011. Ensin toiminta oli nimellä Nuor Jämpsä ja nyt nimenä on ollut Jämsän nuorisovaltuusto.

Nuoria työllistetään hyvin Jämsässä. Koululaisten kesätyöllistäminen Jämsän kaupungin kesätoita haki 295 (340) nuorta, joista työllistettiin 94 nuorta kahden viikon pituiseen kesätyöhön ja 21 nuorta teki pi-

dempä työllistämiskesätyöjaksoja. Nuoret työllistyivät mm. kesäsomettajaksi, puistotöihin, näyttelyiden valvojiksi, päiväkoteihin ja liikennepuistoon. Kaupunki myönsi 4 H-yhdistys ry:lle 10000 euroa nuorten kesätyöllistämiskesätyöprojektiin. Kesällä 2019 yhdistys työllisti 93 (91) nuorta erimittaisiin työjaksoihin pääasiassa puutarha-, lastenhoito- ja myyntitehtäviin. 4H -yhdistys järjestää myös 4H-yritysten neuvontaa ja ohjausta. (Lähde: Jämsän kaupungin tilinpäätös 2019)

Vuonna 2011 on otettu käyttöön kesätyöseteli, jolla kaupunki tukee yrityksiä, järjestöjä ja seurakuntaa 200 euron arvoisella kesätyösetelillä, jos he tarjoavat 15 - 18 -vuotiaalle nuorelle kesätyötä vähintään kahdeksi viikoksi. Palkkauksessa tulee käyttää ao. alan työehtosopimuksen mukaista palkkaa tai maksaa vähintään 350 € (sisältäen lomakorvauksen) kahden viikon työsuhteesta. Sivukulut jäävät työnantajan maksettavaksi. Kesätyösetelillä työllistettiin 133 (141) nuorta 51:en (51:en) eri yritykseen ja 18:sta (13) 4H-yritykseen. (Lähde: Jämsän kaupungin tilinpäätös 2019)

Työvalmennussäätiö Avitus toteutti etsivää nuorisotyötä hanketoimintana, jonka rahoituksesta vastaa Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Jämsän kaupunki. Etsivää nuorisotyötä tehtiin työparityöskentelynä ohjaten ja neuvoen 15–29 -vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella ja tarvitsevat tukea ja ohjausta arjen hallintaan tai esimerkiksi tavoittaakseen julkisen sektorin palvelut. Etsivä nuorisotyö on tavoittanut asiakasnuorensa hyvin. Hankekauden 1.12.2018 -30.11.2019 aikana etsivään nuorisotyöhön ohjautui 214 nuorta, joista 197 nuorta tavoitettiin.

TAVOITE 2.

Ikäihmisten elämänlaadun edistäminen

Kaudella 2017–2020 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toisena tavoitteena oli ikäihmisten elämänlaadun edistäminen. Alatavoitteina tässä osa-alueessa oli yksinäisyyden ehkäiseminen, turvallisuudentunteen edistäminen, ravitsemuksen parantuminen, tietoteknisten valmiuksien lisääminen, liikkumisen lisääminen sekä ikäihmisten kotona asumisen tukeminen.

Toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi on toteutettu suunnitelmien mukaan, esimerkiksi Ikätori toimii. Ikätorille on keskitetty ikäihmisten palveluneuvonta. Siellä kerrotaan tarjolla olevista vaihtoehdoista ja avustetaan palveluiden valinnassa. Ikätori voi tarpeen vaatiessa järjestää palveluohjaajan kotikäynnin. Ikätorille voi jättää myös huoli-ilmoituksen vanhuksesta, josta on huolestunut. Palveluohjaus on asiakkaalle maksutonta. Ikätori toimii nykyään laajempaan ja nimellä Hyvinvointitori.

Vanhuspalvelujen toimintoja suunniteltaessa ja palveluja kehitettäessä lähtökohtana kaupungin ja Jämsän Terveys Oy:n välisen palvelusopimuksen ohella on ”Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista” (980/2012) annetussa laissa sekä laatusuosituksessa ”Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019” (STM ja Kuntaliitto 2017) esitetyt linjaukset. Edellä mainittujen asiakirjojen hengen mukaisesti palvelurakenteen lähtökohtana on kotiin annettavien palvelujen ensisijaisuus.

Kotona asumista tuetaan kotihoidon lisäksi kotikuntoutuksen avulla sekä kuntouttavan kotihoidon arviointijaksoja voi saada. 80-vuotiaille järjestetään ennaltaehkäiseviä terveystarkastuksia. Myös omaishoitajien terveystarkastukset toteutetaan. Näitä palveluita tuottaa Jämsän Terveys Oy. Jämsän Terveys Oy:ssä toimii päiväkeskustoiminta.

Kaupungin liikuntapalveluista on järjestetty ikäihmisille jumppia. Jämsän monissa kylissä on aktiivista toimintaa ikäihmisille. Esimerkiksi Länkipohjassa Sympis ja Empis Hallissa järjestävät monenlaista toimintaa myös ikäihmisille. Eläkeläisjärjestöt toimintoiheen ja muut vapaaehtoiset toimijat ovat myös tärkeässä roolissa ikääntyneiden yksinäisyyden torjunnassa.

Yhtenä tavoitteena oli ikäihmisten digitaitojen lisääntyminen. Kirjasto on järjestänyt ikäihmisille oppia tietotekniisiin laitteisiin ja ohjelmiin.

Ikäihmisten liikkumista on edistetty erilaisin keinoin. Sivistystoimen hallinnoimien tilojen maksut eläkeläisten toiminnasta on poistettu. Kaupunki ja järjestöt järjestävät monipuolista vapaa-ajan harrastustoimintaa.

Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut -liikelaitos huomioi ruokasuositukset valmistuksessaan. Vireyttä seniorivuosiin - ikääntyneiden ruokasuosituksessa huomioidaan myös ruokailun psyykinen ja sosiaalinen merkitys. Liikelaitos myy taajamissa ylijäämäruokaa edullisesti eläkeläisille ja työttömille.

Vireyttä seniorivuosiin -ruokasuositus sisältää ohjeet terveyttä edistävästä ja toimintakykyä ylläpitävästä ruokailusta eläkeiän lähestyessä ja eläkeiässä. Suosituksen tavoitteena on edistää ikääntyneiden sosiaalista hyvinvointia ja osallisuutta yhteisöllisten ruokailumahdollisuuksien kautta. Ikääntyneiden ruokasuositus on Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhdessä julkaisema valtakunnallinen laatusuositus. Se määrittää, miten järjestetään laadukkaat ruokapalvelut, jotka pohjautuvat iäkkäiden tarpeisiin ja edistävät yhdessä syömistä. Hyvä ravitsemustila on tärkeä tekijä toimintakyvyn ja elämänlaadun ylläpitämisessä. Heikentynyt ravitsemustila lisää tutkimusten mukaan sairastavuutta, palvelujen ja hoidon tarvetta ja myös ennenaikaista kuolleisuutta.

Suosituksen mukaan ikääntyneet tulee ottaa mukaan ruokapalvelujen suunnitteluun. Heidän toiveitaan vaihtoehtoisista ruokapalveluista ja yksilöllisistä valintamahdollisuuksista on tärkeää kuunnella ja kehittää tätä varten erilaisia osallisuuden keinoja.

Ikäihmisten osallisuutta tuetaan esimerkiksi Jämsän Terveys Oy:n vanhuspalveluissa asiakasraatien avulla. Asiakasraadit järjestetään tehostetun palveluasumisen yksiköissä kuukausittain ja kotihoidossa kerran kolmessa kuukaudessa (tehostettu kysely). Asiakaspalautetta palveluista kerätään Jämsän Terveys Oy:ssä jatkuvasti. Esimerkiksi Jämsän Terveys Oy:n käytössä ns. hymynaama. Palautetta voi myös jättää Jämsän kaupungille. Jämsän Terveys Oy:n tuottamiin palveluihin toteutetaan säännöllisesti ohjaus- ja valvontakäyntejä.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012), eli niin kutsuttu vanhuspalvelulaki edellyttää kuntia laatimaan suunnitelman toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma on laadittava osana kunnan strategista suunnittelua. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain.

Tältä pohjalta Jämsän kaupungin vanhuspalveluissa on laadittu Jämsän ja Kuhmoisten kunnan sosiaali- ja

terveydenhuollon yhteistoiminta-alueelle ”Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2017–2020”. Suunnitelma tullaan päivittämään.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat antaneet uuden laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023. Sosiaali- ja terveysministeriö on myös julkaissut poikkihallinnollisen Ikäohjelman, jolla vaurudutaan väestön ikääntymisestä seuraavaan yhteiskunnalliseen muutokseen pidemmällä aikavälillä. Ikäohjelma on laadittu yhteistyössä eri ministeriöiden, kuntien, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa.

Laatusuosituksessa ja Ikäohjelmassa edistettävät teema-alueet ovat yhtenevät. Teema-alueet käsittelevät toimintakykyisen ikääntymisen turvaamista, teknologian hyödyntämistä iäkkäiden hyvinvoinnin parantamisessa, vapaaehtoistyön roolin vahvistamista, ikäystävällistä asumista ja asuinympäristöjä sekä asiakaslähtöisesti toteutettuja palveluja. Sekä laatusuosituksella että Ikäohjelmalla kannustetaan mahdollisimman toimintakykyisen ikääntymisen turvaamiseen sekä taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä palvelujärjestelmän rakentamiseen.

Ikäystävälliset toimintamallit yhdistävät asumisen ja palvelut uudella tavalla. Tavoitteena on lisätä iäkkään väestön kotona asumisen mahdollisuuksia, ennakoida tulevia asumis- ja palvelutarpeita ja turvata laadukas hoito ja viihtyisä ympäristö niille, jotka tarvitsevat hoitoa ja huolenpitoa ympäri vuorokauden.

TAVOITE 3. Työikäisen väestön elämänhallinnan vahvistaminen

Työikäisen väestön elämänhallinnan vahvistaminen oli asetettu tavoitteeksi hyvinvointikertomukseen 2017–2020. Täsmennyksenä tavoitteina tässä osiossa on ollut yrittäjyyden tukeminen, työllisyyden kasvattaminen, toimivat mielenterveys- ja päihdepalvelut ja niiden saatavuus avopalveluina, päihdehaittojen vähentäminen, mielenterveyden tukeminen sekä onnistuminen kotouttamisessa.

Jämsän kaupungin yrityspalvelut kuuluivat Jämsek Oy:n tehtäviin 31.7.2020 saakka, minkä jälkeen yrityspalvelut siirtyivät kaupungin omaksi toiminnaksi. Yrityspalveluiden tehtävänä on edistää työikäisen väestön työllistymistä yrittäjinä antamalla yrityksen perustamisneuvontaa yrittäjiksi aikoville. Neuvonnassa käydään asiakkaan kanssa läpi yrityksen käynnistämistoimet, jolloin varmistetaan kannattavan toiminnan sujuva liikkeellelähtö.

Yrityspalveluissa avustetaan kasvu- ja kehittämishakuisia yrityksiä hankesuunnitelmien, laskelmien ja rahoitushakemusten laadinnassa. Yrityspalveluilla pyritään varmistamaan työllisyyttä ja edistämään työpaikkojen lisääntymistä pk-yrityksiin. Lisäksi neuvontapalveluissa välitetään yrityksille tietoa yhteistyö- ja verkostokumppaneiden tuottamista palveluista, jotka liittyvät osaamisen kehittämiseen ja osaavan työvoiman saatavuuteen. Omistajanvaihdosneuvontaa annetaan yritystoiminnasta luopuville ja toimintaa jatkaville yrittäjille.

Koronapandemian alettua yrityspalvelut on toiminut osana valtakunnallista neuvojaverkkoa, joissa yrittäjien kysymyksiin on vastattu ja ohjattu eri palvelujen piiriin (mm. työttömyysturva, vakuutukset, pankit, koronatuot, talousapu jne.) Yrityspalveluissa valmisteltiin päätöksentekoon yksinyrittäjätukihakemukset ja autettiin Ely-keskuksen ja Business Finlandin koronaan liittyvien kehittämisrahoitusten hakemisessa.

Elokuussa 2020 UPM julkaisi uutisen Kaipolan paperitehtaan sulkemisesta. Vaikutukset ovat n. 450 henkilön irtisanominen, heijastusvaikutuksineen tehtaan lakkauttaminen voi olla jopa 1000 työpaikan menetyks. Taloudelliset vaikutukset liittyvät verotulojen vähenemiseen, ostovoiman vähenemiseen, arvioituaun poismuuttoon paikkakunnalta ym. Yrityspalvelut on osallistunut äkillisen rakennemuutoksen työryhmän työskentelyyn, neuvotellut potentiaalisten Jämsään sijoittuvien yritysten kanssa sekä valmistellut rakennemuutoksen helpottamiseen tähtääviä kehittämissuunnitelmia.

Yrityspalveluiden hanke- ja kehittämistyö tukee toimenpiteitä, joilla työikäinen väestö saadaan uudelleen työllistettyä työpaikan menettämisen jälkeen. Ammattitaitoinen neuvonta ja kehittämistyö sekä toimintaympäristön tuntemus ja analysointi tukevat yritysten perustamista ja varmistaa yritysten kannattavuutta sekä kilpailukykyä. Yrityspalveluiden neuvontatyö tukee työikäisen väestön pysymistä työmarkkinoilla sekä valmiutta työllistää itsensä yrittäjänä.

Jämsän kaupungissa työllisyyden eteen on tehty aiemmin kuvattua mukaisesti toimia ja työttömyys vähenikin useana vuotena, mutta vuonna 2020 koronan ja Kaipolan paperitehtaan lopettaminen ovat synkistäneet tilannetta.

Jämsäläisten kokemuksista palveluista on kerrottu aiemmin. Palveluita on kehitetty sähköiseen suuntaan muun maan tavoin myös Jämsässä. Esimerkiksi Jämsän Terveys Oy:n verkkosivuilla kaikkien kuntalaisten käytettävissä on STAR- sähköinen terveystarkastus.

Useilla työterveyshuolloilla on käytössä työikäisille verkossa toteutettavia valmennuksia, ja työnantajat yhä useammin panostavat henkilöstänsä elintapaohjaukseen. Esimerkiksi Jämsän kaupungin ja Jämsän Terveys Oy:n henkilöstölle palvelutarjontaan on lisätty ennaltaehkäisevää toimintaa.

Työttömätkin pääsevät Jämsässä terveystarkastuksiin ja palveluohjauksen piiriin. Jämsän Terveys Oy pyörittää sairaalalla itsehoitopisteen (ITE) toimintaa, jossa ennen koronaa oli viikoittain tapahtumia. Lisäksi yrittäjät ovat järjestäneet esimerkiksi hyvinvointipäiviä kyläkaupoissa.

Tukea arkeen tiimin toiminta on aloitettu Jämsän Terveys Oy:ssä osana mielenterveyskuntoutujien hoitoa. Lisäksi mielenterveyskuntoutujien päivätoimintaa on vahvistettu ja esimerkiksi A-klinikalla toimii matalan kynnyksen vastaanotto eli päivystysaika on avoinna klo 8.-10.00.

Oleskeluluvan saaneiden kuntaan muuton malli on otettu aktiivisesti käyttöön sosiaalipalveluissa ja se on jäsentänyt, yhtenäistänyt ja selkiyttänyt maahanmuuton asiakastyön käytänteitä eri toimijoiden välillä.

Oman hyvinvoinnin ylläpitämiseen Jämsässä on monipuoliset harrastemahdollisuudet sekä vahva yhdistys- ja seuratoiminta. Työväenopiston tarjonta on laajaa. Myös yrittäjät tarjoavat harrastusmahdollisuuksia sekä hyvinvoinnillisia palveluita Jämsässä. Harrastusvalikko otettiin käyttöön 2019. Uimahalli Koskikaraan on hankittu seitsemän uutta, pääosin esteetöntä kuntosalilaitetta tukemaan ja parantamaan erityisryhmiin kuuluvien omaehtoista kuntosaliharjoittelua.

TAVOITE 4. Yhteisöllisyyden ja turvallisuuden edistäminen

Yhteisöllisyyden ja turvallisuuden osalta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta kaudella 2017–2020 tavoiteltiin jämsäläisten osallisuuden edistämistä, turvallista, viihtyisää ja esteetöntä ympäristöä, yhteisöllisyyden lisääntymistä ja yksinäisyyden vähentymistä, vammaisten henkilöiden asumisen kehittämistä, kulttuuripalveluiden saavutettavuuden helpottamista sekä vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA) ottamista käyttöön kaupungin päätöksenteossa. EVA on ollut käytössä joissakin isoimmista päätösten teoissa, mutta ei systemaattisesti.

Työväenopistossa järjestettiin vapaan sivistystyön opintoja laajalti Jämsän alueella sekä taajamissa että sivukylillä. Työväenopiston opiskelijamäärä on hieman laskenut edellisvuosiin verrattuna. Yli 65-vuotiaita opiskelijoita oli mukana opinnoissa aiempaa enemmän eli jopa 43 % koko opiskelijamäärästä. Yhteistyössä Jyväskylän Avoimen yliopiston kanssa järjestettiin striimattuja yleisöluentoja päiväaikaan ja elämänlaatupalvelujen yleisöluennot olivat hyvin suosittuja.

Musiikkiopisto toteutti taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaisia opintoja Jämsässä. Uusi opetus suunnitelma on tarjonnut mahdollisuuksia opintojen laajempaan valinnaisuuteen sekä yhteismusisointiin. Kunnalliset kesäsoittajat toivat musiikkia turuille ja toreille. Toiminta sai hyvän vastaanoton.

Kuntalaisille tärkeä kirjasto on palvellut kaiken ikä-

siä. Kirjastossa palvelulupauksessa määritellyt satutuokit, vinkkaukset ja tiedonhaun opetukset ovat lisänneet toimintaan järjestelmällisyyttä. Kirjaston palveluita on esitelty yhdistysten tilaisuuksissa, erityisesti senioreille. Tapahtumia on viety entistä enemmän kirjastotilojen ulkopuolelle ja tavoitettu uusia yleisöjä.

Omatoimikirjastotoimintamalli otettiin käyttöön Kuorevedellä toukokuussa ja Länkipohjassa syyskuussa 2019. Hanke sai avustusta AVI:lta sekä Länkipohjassa lisäksi Tunkelo-säätiöltä. Vaativa muutos sujui hyvin. Kirjastojen kävijämäärä ylitti tavoitteen (90 000) noin 7000:lla. Lainamäärä kehittyi positiivisesti kirjastoautossa ja lähikirjastoissa. Myös e-aineistojen käyttö on edelleen kasvanut useita kymmeniä prosentteja. Nuorten sekä seniorien ali-edustus asiakkaissa on jatkunut pitkään, tähän kehitetään lisää toimenpiteitä. Kirjastossa on toteutunut ennätysmäärä tapahtumia. Kulttuuripalveluissa noudatettiin vuoden 2014 linjauksia, eli itse järjestettiin vain kalendaariset tilaisuudet.

Yhdistystapaamisia Jämsän kaupungissa on järjestetty kuluvana nelivuotiskautena useita itsenäisesti ja yhteistyössä järjestötoimijoiden kanssa (esim. seurafoorumit).

Asiakaslähtöisyys on lisääntynyt ja esimerkiksi useita kyselyitä on toteutettu kaupungin eri toiminnoissa, mm. nuoris- ja uimahallikyselyt, varhaiskasvatuksen kyselyt ja järjestökysely syksyllä 2018. Jämsässä toimii yli 400 rekisteröitynyttä yhdistystä ja on varsin aktiivinen järjestökenttä. Järjestökyselytulosten perusteella mm. eri ikäryhmien vahvuuksiin ja huoliin saatiin näkemyksiä, lisäksi tietoon saatiin mm., että kaupungin ja toisten järjestöjen kanssa toivottiin lisää yhteistyötä ja tiloja järjestöille.

Sosiaali- ja terveystoimen laaja asiakaskysely toteutettiin marraskuussa 2019. Kyselyyn vastaajat (asiakaspalautteita 1223) olivat tyytyväisiä saamaansa palveluun ja henkilökunnan kohtaamiseen. Asiakkaat otetaan pääosin hyvin mukaan itseään koskemaan päätöksentekoon. Hoidossa koetaan olo turvalliseksi.

Jämsässä toteutettiin tammikuussa 2019 kuntalaiskysely kaupungin palveluiden järjestämisestä ja tulevaisuuden suunnittelua varten. Tulosten mukaan kaupungin tulisi onnistua valitsemaan rajattu strateginen suunta löytääkseen paikkansa tulevaisuudessa erilaisten muutospaineiden puristuksessa. Vastaajat arvostavat, että kuntalaisten mielipiteitä kuullaan ja heidän näkemyksillään on merkitystä.

Kuntalaiskyselyn perusteella Jämsän kaupungin tärkeimmät haasteet ovat väestörakenteen muutos, hyvinvoinnin muutokset ja eriarvoistuminen sekä näihin kytkeytyvä talouden epätasapaino. Tärkeimpinä keinoina elinvoiman lisäämiseksi pidetään yritystoiminnan tukemista ja työpaikkojen luomista, asuinalueiden ja kylien kehittämistä sekä kaupungin johtamisen ja päätöksenteon kehittämistä. Myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen nähtiin tärkeänä. Erinomaiset liikuntamahdollisuudet ovat Jämsän vahvuus.

Muina osallistamisen ja yhteisöllisyyden lisäämisen toimina ovat olleet nuorisovaltuusto ja kumppanuuspöytä. Kylätoiminta on eri puolilla aktiivista ja kylien toimintaa kehitetään projektin avulla. Kolmannen sektorilla on hankkeita käynnissä, joilla edistetään yhteistyötä, mm. 4H-yhdistyksen nuorille suunnatut hankkeet. Toritapahtumat ja markkinat lisäävät myös osaltaan yhteisöllisyyttä.

Kohtaamisen paikkoja on kehitetty, esimerkiksi Keskuskadun saneeraus, Maakkulan uimarannan kunnostus ja Jämsä-puiston rakentaminen. Katu- ja puistovalalaistusta on uudistettu, mikä lisää turvallisuutta ja vähentää energiankulutusta.

Jämsän kaupungissa laaditaan strategian mukaisesti oma ympäristöohjelma, jossa selvitetään muun muassa ympäristön tilannetta Jämsässä ilmaston ja vesistöjen tilanteen näkökulmasta. Tässä yhteydessä asia esitetään hyvin pelkistetysti ja tarkemmat tiedot voi tarkistaa kyseisestä ohjelmasta. Pääsääntöisesti ilmanlaatu on Jämsässä hyvä. Ilmastopäästöt Suomen kunnissa ovat vähentyneet. Jämsässä sijaitsee runsaasti vesistöjä. Pintavesien tila Jämsän alueella on vaihteleva, pääsääntöisesti kuitenkin ekologisesti hyvä. Jämsän pohjavedet ovat pääsääntöisesti hyvässä luokassa sekä kemiallisesti, että määrällisesti.

Ympäristön tila Jämsässä on pääsääntöisesti hyvä.

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Jämsässä on tähän hyvinvointikertomukseen koostetun perusteella tehty paljon työtä jämsäläisten hyvinvoinnin edistämisen eteen. Mitatun tiedon, hyvinvointi- ja johtoryhmän sekä jämsäläisten näkemykset hyvinvointia tukevista ja sitä heikentävistä tekijöistä ovat hyvin yhteneväiset ja näiden pohjalta hyvinvointityöryhmän oli luontevaa asettaa tavoitteita, joiden osuvuudesta myös kysyttiin jämsäläisiltä. Tämän jämsäläinen hyvinvointi 2020-kyselyn yhteenvetona voidaan todeta, että Jämsän vahvuudet hyvinvoinnissa ovat toimivat palvelut ja harrastusmahdollisuudet. Lisäksi Jämsä on turvallinen sekä hyvä paikka asua ja elää. Toisaalta nämä samat tekijät uhkaavat myös hyvinvointia eli kaikille todellisuus ei piirry tässä valossa ja kuvaan piiryykin näkymää eriarvoistumisesta. Kaikilla ei mene yhtä hyvin.

Tulevaisuudessa on tärkeää keskittyä eriarvoisuuden vähentämiseen ja palveluiden kehittämiseen tarvelähtöisesti. Varhainen tuki on yksilöiden kannalta hyvä asia, mutta myös talouden kannalta hyvä asia. Sosiaalinen kestävyys on yksi YK:n Agenda 2030-toimintaohjelman osa-alueista. Tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, lisätä osallisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä kaventaa hyvinvointieroja. Sosiaalisesti kestävä kehitys korostaa sitä, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle ja kunnat ovat keskeinen toimija tavoitteiden toimeenpanossa.

Sosiaalinen, taloudellinen ja ekologisesti kestävä Suomi vuoteen 2030 mennessä on myös Suomen hallituksen tavoite. Sosiaalisessa kestävässä kehityksessä on Kuntaliiton mukaan kyse kuntalaisten mahdollisuuksista vaikuttaa omaan hyvään elämään kuntayhteisössään. Sosiaalisesti kestävässä kunnissa panostetaan ihmisten osallisuuteen ja ylisukupolvisen huono-osaisuuden ennaltaehkäisyyn.

Muita tärkeitä näkökulmia ovat riittävä toimeentulo, yhdenvertaisuus, tasa-arvo, turvallisuus ja palveluiden sosiaalinen kestävyys. Sosiaalisen kestävyuden ytimenä on eriarvoisuuden kaventaminen ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, jota kunnat toteuttavat omassa toiminnassaan (Kuntaliitto).

Oman lisänsä eriarvoisuuden lisääntymiseen tuo

koronakriisi. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan (tiedote 3.6.2020) koronan aiheuttama poikkeustilanne on vaikuttanut epätasaisesti suomalaisen yhteiskuntaan ja eri ihmisryhmiin. Suurimman taakan kantavat ne, jotka ovat jo ennestään heikoilla. Kokonaisvaltainen kaikkien väestöryhmien hyvinvointi on yhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysnäkökulmasta ratkaisevaa.

Koronakriisin on todettu lisäävän edelleen pitkäaikaistyöttömyyttä, joka taas tutkimusten mukaan lisää esimerkiksi tupakointia, alkoholin käyttöä ja ylipainoisuutta. Usein myös henkinen hyvinvointi kärsii. Nämä taas lisäävät riskiä sairastua pitkällä aikavälillä. Pitkittynyt työttömyys ennustaa edelleen työuran sirpaleisuutta. Yleisesti huono sosio-ekonominen asema on yhteydessä suurempaan sairastavuuteen. Matala koulutustaso ja tulotaso lisäävät todennäköisyyttä, että henkilöllä on kroonisia sairauksia. Nämä taas edelleen voivat lisätä henkilön riskiä saada vaikea muoto koronan aiheuttamasta taudista. Valtakunnallisesti mielenterveysongelmat ja niistä johtuva töistä poissaolo tai ennenaikainen eläköityminen ovat lisääntyneet.

FCG:n ennusteen mukaan vuoteen 2035 mennessä Jämsässä varhaiskasvatuksen tarve vähenee 42 %, perusopetuksen tarve vähenee 48 % ja lukion tarve vähenee myös 45 %. Vanhuspalveluiden tarve sen sijaan kasvaa 46 % ja samalla työikäisten määrä vähenee 30 prosenttia. Asukkaita vähenee ennusteen mukaan 20 %.

Väestön ikääntyminen aiheuttaa murrosta palvelujen tuotantoon ja toteuttamiseen erityisesti kasvatamalla sosiaali- ja terveyspalveluita. Syntyvyyden lasku taas vaikuttaa varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluihin. Tilastokeskuksen valtakunnallisen väestöennusteen mukaan 7-15-vuotiaiden ikäluokka tulee vähenemään vuoteen 2030 mennessä 17,5 prosenttia verrattuna vuoden 2020 väestöennusteeseen. Väestöennusteen mukaan myös 0-6-vuotiaiden lasten määrä vähenee vuoteen 2030 mennessä, vaikka muutos on suhteellisesti vähäisempi kuin perusopetusikäisillä. Lasten ja nuorten määrän väheneminen aiheuttaa luonnollisesti muutoksia varhaiskasvatukseen sekä perusopetukseen.

Pienenevien ikäluokkien, kunta-alan henkilöstön voimakkaan eläköitymisen, osaavan työvoiman saatavuuteen liittyvien haasteiden lisäksi hyvinvoinnin edistämiseksi on huomioitava kuntatalouden heikko tilanne.

Vuodesta 2021 alkaen oppivelvollisuusikä kohoaa 18 ikävuoteen. Samalla kaikki oppivelvollisuusikäiset saavat oikeuden suorittaa toisen asteen tutkinnon maksuttomasti. Oikeus kokonaan maksuttomaan toisen asteen koulutukseen on tarkoitus toteuttaa ensimmäisen kerran syksyllä 2021 toisen asteen opinnot aloittavien oppivelvollisten osalta. Maksuttomuuden piirissä ovat ensimmäisen kerran nuoret, jotka saavat perusopetuksen päättötodistuksen tai joiden oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen suorittaminen muutoin päättyy keväällä 2021.

Valtioneuvosto hyväksyi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätöksen 11.6.2020. Hallitus on linjannut pitkän aikavälin toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden eriarvoisuus vähenee vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteena on turvata ihmisille kestävä hyvinvointi kaikissa elämänvaiheissa. Hyvinvointiin, terveyteen, turvallisuuteen ja eriarvoisuuteen liittyviin ongelmiin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja. Huonosuorituksen ja sen syihin on puututtava kaikissa väestö- ja ikäryhmissä. Tarvitaan rahaa, rakenteellisia muutoksia sekä isoja ja pieniä arjen tekoja. Rakenteelliset muutokset tarkoittavat myös ajattelutavan sekä toiminnan rohkeaa muutosta, mikä ei onnistu ilman eri hallinnonalojen yhteisiä tavoitteita ja yhteistyötä.

Periaatepäätöksen tavoitteiden toteutuminen tarkoittaa, että ihmiset voivat mahdollisimman hyvin. He pystyvät opiskelemaan ja tekemään töitä, heillä on hyvä toimintakyky ja he kokevat voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa. Jotta tässä onnistutaan, tarvitaan

toimia kaikilla hallinnonaloilla. Sen lisäksi tarvitaan myös esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan, yritysten ja tutkimuslaitosten tekemistä.

Eriarvoisuuden vähentämiseen tehtävässä työssä painottuvat ihmisten oma toimijuus ja osallisuus sekä ongelmien ehkäiseminen ennalta.

Ihmisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen ymmärretään laaja-alaisena toimintana. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hyvä mielenveys nähdään osana ihmisen hyvinvointia ja työ- ja toimintakykyä.

Periaatepäätöksessä on neljä painopistettä:

- Kaikille mahdollisuus osallisuuteen
- Hyvät arkiympäristöt
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut
- Päätöksenteolla vaikuttavuutta

Periaatepäätöksen toteuttamiseksi valmistellaan toimeenpanosuunnitelma. Siinä kuvataan tarvittavat toimet, niiden seuranta ja arviointi, vastuutahot ja aikataulukset vuoteen 2030 saakka. Toimeenpanoa ohjaa ja seuraa ministeriöiden ja eri hallinnonalojen asiantuntijoista koostuva kansanterveyden neuvottelukunta. Nämä linjaukset ovat jo nähtävissä Jämsän hyvinvointisuunnitelmaosuudesta vuosille 2021-2024. (Lähde: Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös 17.6.2020)

Valtiovarainministeriö ennakoii kulttuuri- ja kirjastopalveluiden merkityksen kasvavan asukkaiden hyvinvoinnille kaiken kokoisissa ja tyyppisissä kunnissa. Erityisesti ikääntyvän väestön kannalta hyvät kulttuuri- ja kirjastopalvelut ovat tärkeitä, mutta niitä tarvitsevat myös lapset ja nuoret, työikäinen väestö ja erilaiset erityisryhmät. (Peruspalvelujen tila 2020. Valtiovarainministeriön julkaisu 2020:26)

Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan ihmisen yksilöllistä tai yhteisöllisesti jaettua kokemusta siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen. Kulttuurihyvinvointi on vahvuuksien löytämistä ja uuden oppimista kulttuurin ja taiteen keinoin. Se on yhteyden luomista toisiin ihmisiin ja itseensä sekä ihmisenä kohtaamista taiteen välityksellä. Kulttuurihyvinvointi on myös nähtävyyksiä ja kuulluksi tulemistä taiteen ja kulttuurin kauden ja osa mielekästä arkea.

Kuntien kulttuuritoimintalain mukaan kunnan tulee edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa. (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 2019)

Digitaalisesti tai fyysisesti kotiin tarjottavien kirjasto- palvelujen tarve kasvaa väestön ikääntyessä perus- palvelujen tilaa ennakoivan Valtiovarainministeriön julkaisun mukaan. Väestön ikääntyminen voi vaikuttaa myös liikuntapalveluiden kysyntään tulevana vuosikymmeninä. Eläkeikäiset ovat entistä hyväkuntoisempia ja pystyvät halutessaan harrastamaan liikuntaa aktiivisesti. Kuntien tulee Valtiovarainministeriön mukaan arvioida, millaisia liikuntapaikkoja ja ohjattua liikuntatoimintaa ikääntyneet tarvitsevat ja turvata monipuolisen tarjonnan riittävyys. Ikääntyneiden määrän lisääntyessä voi esimerkiksi uimahallien ja kuntosalien käyttäjämäärät kasvaa nykyisestä. Useissa kunnissa on panostettu monen sukupolven liikuntapaikkoihin, mikä on terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen lisäksi hyödyllistä myös yhteisöllisyyden näkökulmasta. (Peruspalvelujen tila 2020. Valtiovarainministeriön julkaisu 2020:26)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tarvitaan nimenomaan ennaltaehkäiseviä käytänteitä eikä vain sosiaali- ja terveydenhuollon korjaavia palveluita. Ennaltaehkäisy tie taas edellyttää meiltä jokaiselta omaa vastuuta sekä toimivia ennaltaehkäiseviä malleja/rakenteita, joita on luotu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Sydän- ja verisuonisairaudet ovat edelleen suomalaisten yleisin kuolinsyy, vaikka sairastavuus ja kuolleisuus niihin ovat vähentyneet viime vuosikymmeninä. Tyypin 2 diabetes on tärkeä sydän- ja verisuonitautien riskitekijä, ja sen ilmaantuvuus on lisääntynyt aivan viime vuosiin asti. Tyypin 2 diabeteksen yleistymisen tärkein syy on ylipainon ja lihavuuden lisääntyminen väestössä.

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru on keskustellut alan asiantuntijoita kesällä 2020 kansantaloudellisestikin merkittävistä sairauksista eli sydän- ja verisuonitautien ja diabeteksen ehkäisyn, hoidon ja kuntoutuksen tehostamisesta Suomessa. Tavoitteena oli tunnistaa, millaisia ongelmia tällä hetkessä tilanteessa on ja miten ne voitaisiin ratkaista. Ryhmän mukaan sydän ja verisuonitautien ja diabeteksen sekä niiden riskin varhainen tunnistaminen ja riskitekijöiden hoito ei toteudu Suomessa suositellusti. Todettiin muun muassa, että esimerkiksi elintapaohjaus ja muu lääkkeetön hoito on riittämättömää sekä sydän- ja verisuonitautien ja diabeteksen hoidon ja kuntoutuksen hoitoketjut eivät toimi saumattomasti ja tehokkaasti. Ratkaisuksi asiantuntijaryhmä esitti muun muassa, että terveydenhuollon ammattilaisten riittävä osaaminen varmistetaan kehittämällä perus- ja täydennyskoulutusta, hoitoketjuja, omahoidon ohjauspolkuja ja hoitosuunnitelmien laatimisen prosesseja selkeytetään sekä kuntien tulee tarjota matalan kynnyksen tukea elintapamuutokseen kohonneissa sairastumisriskissä oleville.

Suomeen on valmistunut ensimmäinen kansallinen lapsistrategia. Strategia perustuu kolmeen pääajatu-

seen, joilla kunnioitetaan kaikkien lasten oikeuksia, otetaan lapset vahvasti huomioon yhteiskunnassa ja tuetaan lasten hyvinvointia. Strategialla on tavoitteena luoda aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi. Lapsistrategian yhtenä tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten osallisuutta.

Lisäksi tavoitteena on vakiinnuttaa lapsen oikeudet ja asema niin, että lapset otetaan huomioon johdonmukaisesti kaikessa toiminnassa muiden yhteiskunnan jäsenten rinnalla. Lapset saavat tietoa heille kuuluvista oikeuksista. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten asema turvataan ja heidän tarpeensa tunnustetaan paremmin. Kansallinen lapsistrategia ohjaa hallituskausittain laadittavaa toimeenpanosuunnitelmaa. Kansallinen lapsistrategia koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lisäksi strategiassa ja sen toimeenpanossa otetaan huomioon laajasti perheet, joissa lapset elävät, sekä lapsuuden ja aikuisuuden nivelvaiheessa olevat nuoret aikuiset.

Keski-Suomen maakunnallisen turvallisuussuunnitelman (2021–2023) hengessä Jämsässäkin on tärkeää työskennellä päihdehaittojen vähentämiseksi. Ehkäisevän päihdetyön rakenteita on vahvistettava. Päihteettömyyden edistyminen lisää turvallisuutta. Päihteet ovat vaikuttavina tekijöinä usein kolareissa, onnettomuuksissa ja usein myös rikoksissa ja väkivallassa. Päihteet aiheuttavat myös muuta turvattu- muutta kodeissa.

Hyvinvoinnin nykytilakartoituksen perusteella Jämsän kaupungin hyvinvointiryhmä on asettanut hyvinvoinnillisiksi tavoitteiksi kaupungin strategia huomioiden seuraavat:

► Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi

- Vanhemmuus vahvistuu
- Terveydelle haitalliset elintavat vähenevät:
 - Ennaltaehkäistään ylipainoa
 - Liikunnan määrä lisääntyy
 - Päihteettömyys vahvistuu (myös perheen päihteidenkäyttö)
 - Huolehditaan ravitsemus- ja ruokailusuositusten toteutumisesta
- Ennaltaehkäistään mielen terveys- oireilua, nuorten riippuvuuksia ja syrjäytymistä

► Jämsäläisten hyvä työ- ja toimintakyky

- Työmahdollisuudet paikkakunnalla ja lähialueilla
- Työ- ja toimintakyky paranee
- Aikuisten mielenterveysoireilu pienenee
- Terveydelle haitalliset elintavat vähenevät:
 - Ennaltaehkäistään ylipainoa
 - Liikunnan määrä lisääntyy
 - Päihteidenkäyttö vähenee
 - Huolehditaan ravitsemus- ja ruokailusuositusten toteutumisesta
- Ikäihmisten hyvinvointia edistetään yksinäisyyttä lieventämällä ja henkistä turvallisuutta lisäämällä
- Jämsäläisten oman vastuun ja omatoimisuuden edistäminen
- Osallistavat toimintatavat ovat käytössä päätöksenteko- ja palveluprosesseissa (vaikuttavat palvelut)

► Turvallinen elinympäristö

- Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen väkivalta vähenee; kiusaamista ei sallita
- Terveellinen ja turvallinen asuin- sekä elinympäristö
- Sosiaalinen turvaverkko toimii
- Turvallinen liikenneympäristö

Jämsäläiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ovat hyvin yhteneviä yllä esitettyihin valtakunnallisiin huolenilmaisuihin ja suuntauksiin nähden. Jämsä kuuluu vielä Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin, jonka alueellinen hyvinvointisuunnitelma ohjaa myös Jämsää. Pirkanmaan tavoitteet tuleville vuosille 2021-2024 ovat

- Elintavoilla fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia
- Osallisuus ja vaikuttaminen
- Turvallinen elinympäristö
- Vaikuttavat palvelut

Jämsän hyvinvoinnilliset tavoitteet ovat yhteneviä myös näiden kanssa. Myös Keski-Suomessa laaditaan maakunnallinen hyvinvointiohjelma vuosille 2021-2024.

OSA 2

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2024

4

Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Jämsän kaupungin strategia tähtää vuoteen 2025 ja sen visio on: ”Vetovoimainen ja luonnonläheinen asuminen, yrittämisen ja matkailun kaupunki”. Strategian perusarvot ovat yhteistyökykyisyys, palveluhenkisyys ja avoimuus.

Strategia ohjaa Jämsän kaupungin kaikkea suunnittelua. Toiminta-ajatuksena on, että aktiiviset jämsäläiset ja energiset yritykset luovat työtä, terveyttä ja turvaa. Strategiaa toteutetaan erilaisin ohjelmin, joita ovat elinvoimaohjelma, hyvinvointikertomus/-suunnitelma, asumisohjelma ja ympäristöohjelma.

Asukkaiden peruspalvelut ovat yksi strategian keskeinen tärkeä asia. Tavoitteena on, että palvelumme vastaavat väkiluvun ja väestörakenteen muutoksia sekä talouden kantokykyä. Toiminta ja talous sovitetaan yhteen kunnan perustehtävän kanssa.

Palvelunäkökulmaa mukana tulevan suunnittelussa kaikkien ikäluokkien kohdalla, koska tavoitteena on vaikuttavat palvelut, joiden suunnitteluun jämsäläiset saavat osallistua.

Hyvä asuminen on tavoitteena, koska monipuoliset asumismahdollisuudet ja hyvä palveluiden saavutettavuus tuottavat hyvinvointia ja elinvoimaa. Hyvä asuminen tarkoittaa tarkemmin määriteltynä muun muassa viihtyisää elinympäristöä, elinvoimaa luovaa toimialaa kaupungissa, yhteisöllisyyttä, tarpeisiin perustuvaa no-

peaa ja ketterää kaavoitusta sekä keskustan yleisien alueiden kehittämistä.

Erityisellä sijalla strategiassa on lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointi ja sujuva arki. Strategian täsmennyksinä tavoitteina on rakentaa yhdessä hyvinvoivaa ja aktiivista Jämsää. Oikea-aikaisella ja ennakoivalla tuella vahvistamme kuntalaisten hyvää elämää. Tavoitteena on lastensuojelupalvelujen tarpeen väheneminen sekä kasvun ja oppimisen yhtenäinen polku. Tavoitteina on myös, että työ, oppiminen ja vapaa-aika tukevat toisiaan, perheitä asettuu Jämsään ja kaupunkilaisen kokemus asuin- ja luontoympäristöstään paranee.

Lasten asia on esillä laajemmin kuin kaupungin strategisena painopisteenä. Kansallisen lapsistrategian yhtenä keskeisenä tavoitteena on nostaa lasten ja nuorten oma osallisuus vahvemmin esiin ja tämä on huomioitu myös hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosiota laadittaessa.

Ympäristön suhteen strategisena tavoitteina on, että kaupungilla on oma ilmasto-ohjelma, kaupungin omat päästöt vähenevät, kaupungin oma hankintapolitiikka on ympäristöystävällistä, kaavoitus mahdollistaa puurakentamisen, kannustetaan kestävään liikkumiseen, ilmastovaikutukset arvioidaan päätöksenteossa sekä kuntalaisten ympäristötietoisuutta ja -tekoja lisätään. Nämä tukevat keskeisesti myös hyvinvointia.

Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma on laadittu kehittämään strategian suuntaisesti hyvinvoinnin nykytilakartoituksen pohjalta nousseita keskeisiä jämsäläisten tarpeita.

Nykytilakartoitus on laadittu niin indikaattoritiedon kuin ammattilaisten ja jämsäläisten oman kokemuksellisen tiedon pohjalta. Hyvinvoinnilliset tavoitteet on asettanut hyvinvointiryhmä ja niiden keskeytyttä on tarkennettu jämsäläisiltä. Turvallisuustyötä on tehnyt oma ryhmänsä.

Tavoitteisiin tähtäävät toimet on pohdittu kuudessa pienemmässä alaryhmässä: lasten ja lapsiperheiden, nuorten, työkäisten, ikäihmisten, turvallisuuden ja elintapojen ryhmissä.

Turvallisuustyöryhmä on laatinut oman tavoiteosion-

sa. Elintapojen kehittämistoimet on sijoitettu ikäryhmittäisiin taulukoihin. Tavoitteet esitetään ikäryhmittäin kuvatuissa taulukoissa.

Kaikissa toimenpiteitä pohtineissa alaryhmissä on ollut mukana kyseisen ikäryhmän kanssa keskeisesti työskenteleviä ammattilaisia niin Jämsän kaupungilta, Jämsän Terveys Oy:stä kuin Jämsän seurakunnasta. Lisäksi mukana ryhmissä on ollut järjestöjen edustusta. Ryhmätöiden jälkeen kaupungin johto on arvioinut toimenpiteitä ja osallistunut niiden työstämiseen.

Toimenpiteet ovat tarkentuneet myös hyvinvointikertomuksen kommenttikierroksilla järjestöissä, vanhus- ja veteraaniasian neuvottelukunnassa ja vammaisneuvostossa.

Lapset ja lapsiperheet

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Perheet voivat hyvin - perheiden vanhemmuus on hyvää ja sitä tuetaan	Välittävä toimintakulttuuri: perheiden tuen tarpeiden puheeksi otto; henkilöstön koulutus; varhaiskasvatus. Jämsän seurakunta: vauvakahvila, perhekerhot, erityislasten perhekerho, isovanhempien ja lasten avoin kerho, lapsiparkki, Kamalat äidit-vertaistukiryhmä. Vauva- ja perheuintiryhmät	Jämsän kaupunki, varhaiskasvatuksen perhetyöntekijät (hankerahoitus), liikuntatoimi Jämsän Terveys Oy Jämsän seurakunta	Asiakkuudet Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5. lk oppilaista (kouluterveyskysely)
	Lähisuhdeväkivaltaa vähennetään Marak-toimintamallilla	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, poliisi	Kuvailu. Kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. lk oppilaista (koulu-terveyskysely)
	Päihteiden käytön puheeksiotto: selkeä ohje mini-interventioon vastaanotoilla ja neuvolassa	Jämsän Terveys Oy	Audit (äitiysneuvola vanhempi, koulussa oma kysely terveystarkastuksessa, nuorilla nuorten päihdemittari)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Perheet voivat hyvin - perheiden vanhemmuus on hyvää ja sitä tuetaan	Ehkäisevän päihdetyön ryhmän perustaminen ja ehkäisevän päihdetyön käytänteiden luominen	Jämsän kaupunki	Kuvailu
	Mielekäs tekeminen vapaaajalla: esim. kirjasto, kulttuuri, koko perheen harrastukset esim. perheliikuntaryhmät. Huomioidaan toimintarajoitteiset lapset.	Järjestöt/seurat, Jämsän kaupunki	Kuvailu
	Perheiden eriarvoisuuden vähentäminen ja alue-eroihin puuttuminen Ilmaiset / edulliset harrastukset, ohjaus / vieminen harrastuksiin, vähävaraisten lasten ja nuorten (7–15 v.) liikuntaharrastusten tukeminen sekä välinelainausta (mm. liikennepuisto, pumptrack-rata)	Järjestöt/seurat, Jämsän kaupunki, Jämsän seurakunta	Kuvailu. Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat % kaikista lapsiasuntokunnista Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet % lapsiperheistä
	Avoperhekuntoutus – kokeilu (lapsiperheiden sosiaalityö)	Jämsän kaupunki	Kuvailu.
	Ennaltaehkäisevä lastensuojelu jo ennen lapsen syntymää	Jämsän kaupunki Jämsän Terveys Oy	Kuvailu.
Lapset ovat hyvinvoivia	Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmien päivittäminen säännöllisesti Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksessa sekä seurakunnan kerhoissa	Jämsän kaupunki Jämsän seurakunta	Kuvailu Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (kouluterveyskysely) Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 4. ja 5 lk oppilaista (kouluterveyskysely) Tapaturma koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana, % 4. ja 5. lk
	Vuosittaiset terveystarkastukset, varhainen tunnistaminen ja tuki, tarvittaessa lisäkäynnit kouluterveydenhuollossa (Neuvokasperhe-osaaminen)	Jämsän Terveys Oy	SPAT (terveystarkastukset) Audit adsume Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. lk oppilaista (kouluterveyskysely)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Lapset ovat hyvinvoivia	Nepsy-osaamisen lisääminen / turvaaminen	Jämsän kaupunki	Koulutetut (määrä), kuvailu
	Äitiysneuvolan ja A-klinikan yhteistyön lisääminen päihdevanhempien tukemisessa	Jämsän Terveys Oy	Kuvailu
	Maksuttomat tilat lasten ohjatun, säännöllisen toiminnan järjestämiseen	Jämsän kaupunki, järjestöt, yritykset	Kuvailu
	Kohtuulliset uimahallimaksut sekä ohjatun toiminnan osallistumismaksut	Jämsän kaupunki, järjestöt, seurat	Kuvailu, asiakaskyselyt
Perheiden ja lasten elintavat lisäävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä	Liikunta-, ruokailu- ja ravitsemussuositusten toteuttaminen Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksessa ja kirjaaminen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan	Jämsän kaupunki	Kuvailu
Lisätään lasten ja perheiden ruokailoa ja parannetaan ruokatottumuksia	Myönteinen asenne ruokaan ja kyky terveellisten ruokavaliintojen tekemiseen, vanhempien tukeminen	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Kuvailu
	Ruokakasvatus osana vasu-keskusteluja (lapsikohtainen varhaiskasvatus-suunnitelma-keskustelu). Toteuttamisessa varhaiskasvatuksen ruokasuositukset, Sapere, makuaakokset, Neuvokas perhe, ruokadiplomi, sydänmerkkiateria; henkilöstön koulutus	Jämsän kaupunki, varhaiskasvatus	Kuvailu
	Ruuan ja syömiskäyttäytymisen merkityksen tiedostaminen hyvinvoinnille. Tunnistetaan riskitekijät: vaikutus ylipainoon, terveyteen, sairastavuuteen, kustannuksiin.	Jämsän kaupunki, Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut-liikelaitos	Kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Lisätään lasten ja perheiden ruokailoa ja parannetaan ruokatottumuksia	Säännöllisesti kokoontuva, poikkihallinnollinen työryhmä ravitsemusterveyden edistämiseen	Jämsän kaupunki, Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut liikelaitos, Jämsän Terveys Oy	Kuvailu. Koulussa noudatetaan koulu-ruokailusuositusta-indikaattori
	Yhteistyöpalaverit Jämsän kaupungin ruokapalveluiden ja varhaiskasvatuksen kanssa (mm. ruokafoorumi)	Jämsän kaupunki varhaiskasvatus, Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut liikelaitos, Jämsän Terveys	Kuvailu: toteutuneet tapaamiset, keskeiset aikaansaannokset
	Sapere – ohjausryhmän palaverit: Ravinto, lepo, liikunta, ruutu-aika ja suun terveydenhuolto	Seurakunta, Jämsän kaupunki varhaiskasvatus ja perusopetus, Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut liikelaitos, Jämsän Terveys Oy perhepalvelukeskus, suun terveydenhuolto sekä ravitsemusterapeutti	Kuvailu: toteutuneet tapaamiset ja keskeiset aikaansaannokset
	Osaavan henkilöstön turvaaminen koulutuksella Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut-liikelaitoksen ruokapalveluissa	Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut -liikelaitos	Kuvailu
	Ravitsemustottumuksiin liittyvät huolenaiheet tunnistetaan varhain ja ryhdytään etsimään niihin ratkaisua yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa (mm. syömishäiriöhoitoketju ja ylipainoisen lapsen hoitoketju kuvattu)	Jämsän kaupunki Jämsän Terveys Oy	Kuvailu
	Elintapaohjauksen palvelupolun luominen	Jämsän kaupunki Jämsän Terveys Oy	Toteuma: on/ei

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Lapset liikkuvat riittävästi	Liikkumista estävät käytännöt pois varhaiskasvatuksesta; toiminnallisuuden lisääminen oppimistilanteisiin myös toimintarajoitteisten lasten osalta.	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Kuvailu. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (kouluterveyskysely)
	Lasten ohjattu liikunta: kaupungin, järjestöjen ja seurojen, seurakunnan liikuntakerhot ja joukkueet	Jämsän kaupunki, järjestöt / seurat, Jämsän seurakunta	Kuvailu: toteutuneet kerhot ym
	Tietoisuus mahdollisuuksista: harrastusvalikko	Jämsän kaupunki,	Kuvailu
	Omatoimiseen liikkumiseen kannustavien liikuntapaikkojen ja leikkikenttien rakentaminen esteettömyys huomioiden ja kunnossapito (esim. pumptrack –rata)	Jämsän kaupunki, järjestöt/yhdistykset, yritykset (mm. frisbeegolfradat)	Kuvailu
	Metsän ja luonnon hyödyntäminen liikkumisessa	Jämsän kaupunki, järjestöt/seurat	Kuvailu
	Lasten uimakoulut, lisää ohjattua uimarantatoimintaa kesällä (esim. suppailu, melonta. vesileikit)	Jämsän kaupunki, järjestöt/seurat	Toteuma /Kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Lapsiperheiden hyvä palvelutietoisuus, osallistumismahdollisuudet sekä palveluresurssit	Palveluista tiedottamisen tehostaminen	Jämsän kaupunki Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta	Arviointi / kuvailu
	Huolehditaan kaupungin verkkosivuston kuten myös erilaisten esitteiden ja oppaiden kehittämisessä niiden käytettävyyden ja saavutettavuuden eri käyttäjäryhmien kannalta saatavuusdirektiivi huomioiden (mm. viittomakieliset tiedotteet, puhutut tiedotteet). Kaupungin esitteet ja oppaat tulee päivittää vuosittain erityisesti yhteystietojen osalta.	Jämsän kaupunki	Kuvailu.
Lapsia ja perheitä tuetaan varhain: palvelut ovat oikea-aikaisia ja oikein mitoitettuja	Esiopetuksen kuraattoripalveluiden saatavuus	Jämsän kaupunki	Arviointi / kuvailu
	Terapiapalveluiden saatavuus oikea-aikaisesti (erityisesti puhe-terapia)	Jämsän Terveys Oy	Arviointi / kuvailu
Lasten palvelut ovat riittäviä ja matalakynnisiä	Yhteistyön kehittäminen neuvolan, perheneuvolan, lapsiperheiden sosiaalityön kanssa. Mm. lapsiperheiden sosiaalityön työntekijä perhepalvelukeskuksessa x 1/vk	Jämsän kaupunki Jämsän Terveys Oy	Kuvailu sekä varhaiskasvatuksen osallistumisaste
	Yhteistyön kehittäminen edelleen eri toimijoiden kuten varhaiskasvatuksen, lapsiperheiden sosiaalityön, perheneuvolan, neuvolan ja seurakunnan kesken	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta	Kuvailu
Lapset ja perheet osallistuvat ja vaikuttavat	Kehitetään asiakaspalautejärjestelmiä ja asiakaskokemusten keräämistä, esim. asiakasraati verkossa	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta	Kuvailu
	Lapsiperheet ja lapset mukana palveluiden suunnittelussa	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta	Arviointi / kuvailu

Nuoret

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Perheet voivat hyvin - perheiden vanhemmuus on hyvää ja sitä tuetaan	Vanhempien vertaisryhmä sekä Etsivä nuorisotyö Vanhemmuuden tuki alle 18-vuotiaiden nuorten vanhemmille	SRK "Kamat äidit" -ryhmä Etsivä nuorisotyö (Työvalmennussäätiö Avitus)	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. lk oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista
	Verkkovertaisryhmä ja tietoisuus nuoruuden ilmiöistä	Olemassa olevien verkkopalveluiden käyttö mm. www.mll.fi/nuorisoneuvola/ www.terveyskyla.fi/ www.mielenterveys-talo.fi/nuoret/Pages/default.aspx	Kuvailu.
	Vanhempainillat (mahd. uudet keinot vanhempien tavoittamiseksi, esim. etäyhteydellä) <ul style="list-style-type: none"> kouluilla nuorisotiloilla rippikoulutyön vanhempainillat 	Jämsän kaupunki koulut ja nuorisotoimi sekä vanhempainyhdistykset, Jämsän Seurakunta Etsivä nuorisotyö (Työvalmennussäätiö Avitus)	Toteuma / kuvailu
	Koko perheen harrastukset esim. perheliikuntaryhmät	Järjestöt, seurakunta, Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Huumeinfo sekä toimintaohjeet vanhemmille ja tiedotusta avunsaamisesta nuoren päihdeongelmissa. Elämänlaatu- ja palvelujen luontosarja, vanhempainilloissa huumevalistukset ja kokemusasiantuntijoiden käyttö, pohditaan esitysten nauhoitusmahdollisuus jatkokäyttöä varten	Jämsän kaupunki Tiedot verkossa: mm. paihdelinkki.fi/fi/kohderyhma/vanhemmille a-klinikka.fi/ Avituksen Nuorten palvelut	Toteuma / kuvailu
	Vuosittaiset terveystarkastukset, varhainen tunnistaminen ja tuki, tarvittaessa lisäkäynnit	Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, Jämsän Terveys Oy	SPAT (terveystarkastukset) Audit, adsume

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Perheet voivat hyvin - perheiden vanhemmuus on hyvää ja sitä tuetaan	Perheiden eriarvoisuuden vähentäminen ja alue-eroihin puuttuminen Ilmaiset / edulliset harrastukset, ohjaus / vieminen harrastuksiin, välinelainausta, vähävaraisten lasten ja nuorten (7–15 v.) liikuntaharrastusten tukeminen + harrastustilat	Jämsän kaupunki nuorisotoimi, sosiaalityö ja koulut, järjestöt (mm. Pelastakaa Lapset ry:n Eväitä Elämälle)	Toteuma / kuvailu
Nuoret voivat hyvin - he ovat aktiivisia ja heillä on ystäviä	Mielekäs vapaa-aika (mm. kirjaston käyttö, lukemisen edistäminen, taiteen ja kulttuurin merkitys, harrastukset, sosiaaliset kontaktit, leirit, retket, nuorisotilatyö, työpajat, vapaaehtoisen ystävätoiminnan luominen/ tukihenkilötoiminta, toimintaa myös 10–12 -vuotiaille)	Jämsän kaupunki elämänlaatu- ja sosiaalipalvelut, sosiaalityö, perusopetus (esim. hankkeet ja opiskeluohjelmat), Jämsän Seurakunta, järjestöt, esim. MLL, 4H, Jämsänlaakson Setlementti ry, SPR verkkoystävä-kurssi https://rednet.punainenristi.fi/node/43479 Avituksen Nuorten Palvelut sisältäen Etsivän nuorisotyön, yksilövalmennuksen ja Starttipajatoiminnan	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (kouluterveyskysely)
	Ryhmäytyminen kouluissa, koulunuorisotyö ja yhteisöllinen työskentely kouluissa.	Jämsän kaupunki koulut ja nuorisotoimi, järjestöt mm. 4H, Jämsän Seurakunta	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (kouluterveyskysely)
	Välittävä toimintakulttuuri ja terveellinen kouluympäristö: Huoltilanteiden selvittäminen, mm. poissaolot, kiusaaminen (Kiva-koulu), oppimisvaikeudet, mielen hyvinvointi tai päihteet	Jämsän kaupunki perusopetus ja nuorisotoimi, Jämsän Terveys Oy Avituksen Nuorten palvelut	Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu-yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus (HYTE) Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa (HYTE) Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (kouluterveyskysely)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Nuoret voivat hyvin - he ovat aktiivisia ja heillä on ystäviä	Nuorten työelämätaitojen hankkiminen (TET-jaksot, 4 h -yrittäjäyys, kesätyöt ja ammatillisen koulutuksen työelämäjaksot)	Järjestöt (mm-.4H), Jämsän kaupunki, yritykset, Avituksen Nuorten palvelut (Nuorten palveluiden ydintehtävä on tukea ja vahvistaa nuorten työelämätaitoja)	Toteuma / kuvailu
	Nuorten kokoontumispaikkojen turvaaminen kaikissa taajamissa	Jämsän kaupunki koulut ja nuorisotoimi, järjestöt	Toteuma / kuvailu
	Jatko-opiskelupaikkaan sijoittuminen perusopetuksen jälkeen	Jämsän kaupunki, Etsivä nuorisotyö ja LuovaStartti	Nuorten liikunta-aktiivisuuden seuranta säännöllisesti (HYTE) Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille (HYTE)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Nuoret liikkuvat riittävästi	Vähän liikkuville nuorille omia liikuntaryhmiä, myös ”höntsäryhmiä”, vesipalloryhmä, eri lajien yhteinen liikuntaryhmä	Jämsän kaupunki, järjestöt (toimintaa kaikissa taajamissa), Avituksen Nuorten palvelut	Nuorten liikunta-aktiivisuuden seuranta säännöllisesti (HYTE) Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille (HYTE)
	Kouluissa oppilaita aktivoidaan koulumatkaliikuntaan	Jämsän kaupunki	Koulun oppilaita aktivoidaan koulumatkaliikuntaan (HYTE)
	Liikuntaneuvonnan hankkeen toteutuminen, esim. Nuorille personal trainer –toimintaa	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Tietoisuuden lisääminen mahdollisuuksista: harrastusvalikon tunnetuksi tekeminen tiedottamalla	Jämsän kaupunki	Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa (HYTE)
	Metsän ja luonnon hyödyntäminen liikkumisessa: mm. taajamametsien hoito, terveismetsäoppaiden hyödyntäminen esim. terveystarkastukset metsässä Gradialla. Tavoite: terveismetsäresepti	Jämsän kaupunki, järjestöt (mm. 4H), Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut	Kunnan hyvinvointikertomukseen tai muuhun vastaavaan kertomukseen sisältyy kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta (HYTE)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Nuoret ovat hyvinvoivia sekä päihteettömiä. Nuorten elintavat lisäävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä	Hyvinvoinnin vanhempainilta (teemoina mm. uni, ravinto, liikunta, päihteet, mielen-terveys, harrastukset) Kuntouttava työtoiminta, SHl 27§ e, pienryhmätoiminta, avoin ryhmätoiminta ja yksilötyö	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy Avituksen Nuorten palveluiden toiminnot	Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (kouluterveyskysely, HYTE)
	Hyvinvoinnin täyskäsi –tapahtuma kiertäen eri yläkouluilla	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy www.nuortenlinkki.fi/hukkaputki https://nuortenlinkki.fi/ https://nuortenlinkki.fi/peli Interaktiivinen tarinapeli, päihteet ja mielenterveys https://mieli.fi/fi/julisteet/mielenterveyden-k%C3%A4si www.zekki.fi	Käyttää päivittäin tupakkatuotteita jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % AOL 1. ja 2. (kouluterveyskysely)
	Varmistaa, että he joille päihteiden käyttö ja rahapelaaminen eivät ole ongelma, pystyvät jatkossakin elämään elämäänsä ilman päihde- ja rahapelihaittoja.	Kaikki kaupungin toimijat toiminnassaan. Päättäjät, EVA-menetelmä.	Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % (kouluterveyskysely)
	Vuosittaiset terveystarkastukset, varhainen tunnistaminen ja tuki (erityisesti päihteet), tarvittaessa lisäkäynnit koulu- ja opiskelijaterveyden-huollossa	Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, Jämsän Terveys Oy	SPAT (terveystarkastukset) Audit adsume Laajaan terveystarkastukseen sisältyy opettajan kirjallinen arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa, % kunnan peruskouluista (HYTE)

Nuoret ovat hyvinvoivia sekä päihteettömiä. Nuorten elintavat lisäävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä	IPC:n (nuorten masennusoireiden varhainen interventio) käyttöönotto kouluihin Koulu- ja opiskeluhuollon terveydenhoitajien, koulupsykologin ja kuraattorin koulutus malliin	Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, Jämsän Terveys Oy, Jämsän kaupunki	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, % AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (kouluterveyskysely)
	Ehkäisevän päihdetyön ryhmän perustaminen ja ehkäisevän päihdetyön käytänteiden luominen	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Päihdekasvatus eri luokka-asteille Esim. päihdepakuhuone -teemalla luokka-astein (6lk nikotiini tuotteet ja energiajuomat, 7lk alkoholi ja rahapeleminen, 8lk huumaussaineet)	Jämsän kaupunki, perusopetus, nuorisopalvelut ja koulujen nuorisotyöohjaajat sekä vanhempainyhdistykset, Etsivä nuorisotyö, järjestöt, oppilaitokset	Ehkäisevää päihdetyötä yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti toteuttavat peruskoulu, % peruskouluista
	Ylipainoisten nuorten hoito hoitoketjun mukaisesti	Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Digivalmennukset ja -alustat mukaan palveluvalikoimaan: Omaolo ja Hyvinvoinnin digivalmennus	Jämsän Terveys Oy www.omaolo.fi/ https://oppimateriaalit.jamk.fi/ebossdigivalmentaja/	Toteuma / kuvailu
	Dialektisen käyttäytymisterapian ryhmä nuorille aikuisille (DKT)	Nuorisopsykiatria ja mielenterveyskeskus, Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Nuorten medialukutaidon kehittäminen	Jämsän kaupunki, järjestöt, Avituksen LuovaStartti	Toteuma / kuvailu
	Arjen taidot	Jämsän kaupunki, järjestöt (mm. 4H), Avituksen Nuorten palvelut	Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Nuoret ovat hyvinvoivia sekä päihteettömiä. Nuorten elintavat lisäävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä	Ateriapalvelun ja kouluterveydenhuollon yhteispalaverit	Jämsän kaupunki, Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut liikelaitos	Toteuma / kuvailu
	Yhteistyöpalaverit Jämsän kaupungin ruokapalveluiden ja koulujen kanssa (mm. ruokafoorumi) toimii ja kuvataan opetussuunnitelmassa	Jämsän kaupunki, Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut liikelaitos	Koulun opetussuunnitelmassa on kuvattu kouluruokailun järjestämisessä tehtävä yhteistyö ruokailusta vastaavan henkilökunnan kanssa (HYTE)
	Kouluissa noudatetaan valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.	Jämsän kaupunki	Kouluissa noudatetaan valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä (HYTE)
	Ruokakasvatuksen käytänteet: kotitalouden ja terveystiedon oppisisällöt, ruokailo sekä perheiden ruokakäytänteet	Jämsän kaupunki, Jämsän Ateria- ja Puhtauspalvelut liikelaitos	Toteuma / kuvailu
	Järjestöjen kokkikerhojen merkitys ravitsemukseen ja terveellisten ruokavalintojen tekemiseen	Järjestöt, esimerkiksi 4H, Martat, Jämsän seurakunta	Toteuma / kuvailu
	Ravitsemustottumuksiin liittyvät huolenaiheet tunnistetaan varhain ja ryhdytään etsimään niihin ratkaisua yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut	Kuvailu
	Päihteiden käytön puheeksiotto: selkeä ohje mini-interventioon vastaanotoilla ja neuvolassa	Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut	Kuvailu
	Elintapaohjauksen palvelupolun luominen	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Nuorilla on hyvä palvelutietoisuus ja osallistumismahdollisuudet. Nuorten palveluiden resurssit ovat riittäviä ja niihin on matala kynnyks	Palveluista ja harrastusmahdollisuuksista tiedottaminen. Videoiden, verkkonuorisotyön kanavan ja QR-koodien hyödyntäminen palveluiden markkinoinnissa. Konkreettinen ja yksilöllinen tiedonhaku.	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut	Erilaiset kyselyt, asiakaspalautteet
	Koulunuorisotyön, nuorisotilatyön sekä verkkonuorisotyön henkilöstöresurssin turvaaminen. Matalan kynnyksen palvelut ovat toiminnan ydin. Avituksen nuorten palveluiden turvaaminen	Jämsän kaupunki, Avituksen Nuorten palvelut	Vähintään 16 tuntia viikossa työskentelevien opettajien lukumäärä jaettuna 100 oppilaalla (HYTE) Sovari- Sosiaalisen vahvistamisen mittari
	Varautuminen valmistelussa olevaan valtakunnallisen mitoituksen tulemiseen kuraattori- ja psykologipalveluihin perusopetuksessa ja toisella asteella. Tämän tai omin toimin riittävän resurssin turvaaminen: Ensimmäisistä pienemmät oppilasmäärät koulupsykologeille ja kuraattoreille. Oppivelvollisuuden laajentamisen uudistus tuo asiakkaaksi Kristillinen kansanopisto uutena v. 2021.	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Psykologin ja kuraattorin yhteisölliseen opiskeluhooltoon käyttämä aika, % työajasta (HYTE)
	Luokkakoot eivät kasva liian suuriksi	Jämsän kaupunki	Toteuma
	Matalan kynnyksen periaate nuorten palveluiden tarjoamisessa (leimautumisen pelon vähentäminen ei esteeksi, nopeat yhteydenotot ilma n lähetteitä mahd. mukaan)	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut	Kuvailu
Nuoret osallistuvat ja vaikuttavat	Kehitetään asiakaspalauttejärjestelmiä ja asiakaskokemusten keräämistä, esim. asiakasraati verkossa	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut	Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asiakasraateja ja -foorumia (HYTE)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Nuoret osallistuvat ja vaikuttavat	Nuoret mukaan palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Avituksen Nuorten palvelut	Toteuma / kuvailu
	Kehitetään erityisryhmien valmennusta, valmiuksia ja mahdollisuuksia sähköisten palvelujen käyttämiseen	Jämsän kaupunki, Avituksen Nuorten palvelut	Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asiakasraateja ja -foorumeja (HYTE
	Varmistetaan kaupungin ja järjestämissä tilaisuuksissa ja kaupungin palvelupisteissä liikkumisen ja toimimisen esteettömyys sekä kuunteluolosuhteiden toimivuus kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisille osallistujille ja palvelujen käyttäjille (kohtuulliset mukaukset).	Jämsän kaupunki, Avituksen Nuorten palvelut	Toteuma / kuvailu
	Huolehditaan kaupungin verkkosivuston kuten myös erilaisten esitteiden ja oppaiden kehittämisessä niiden käytettävyys ja saatavuus eri käyttäjäryhmien kannalta saatavuusdirektiivi huomioiden (mm. viittomakieliset tiedotteet, puhutut tiedotteet). Kaupungin esitteet ja oppaat tulee päivittää vuosittain erityisesti yhteystietojen osalta.	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu

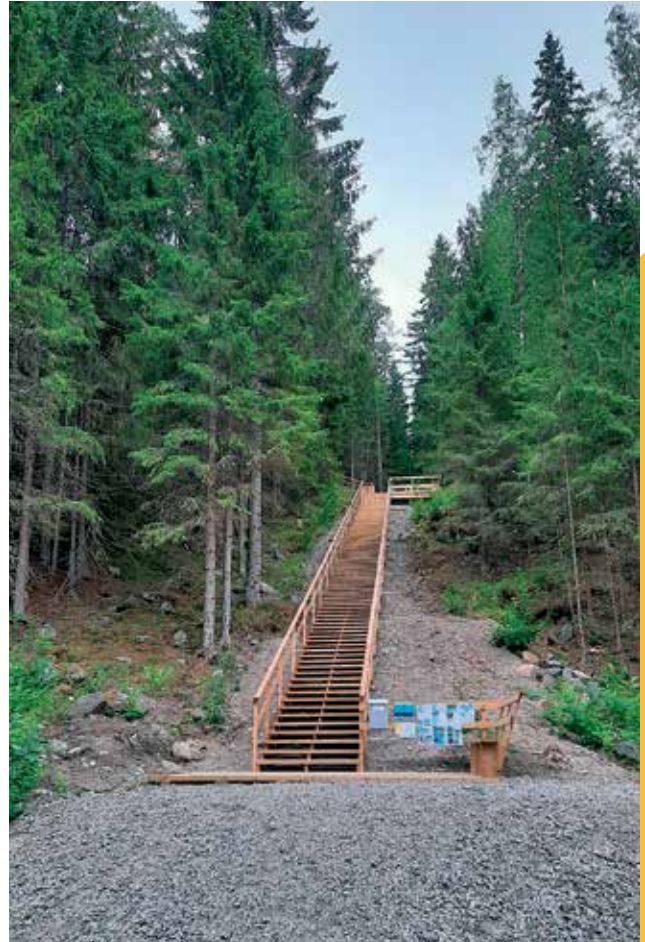
Työkäiset

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Jämsäläisillä on työtä ja työntekodellytykset kunnossa: työllisyyteen, työllisyyspalveluihin, yrittäjyyden tukemiseen ja työkykyyn panostetaan. Erityisesti nuorten työllistymiseen kiinnitetään huomiota.	Aktivointiasteen nousu ja passiivisen työttömyysetuuden käyttö vähenee. TE-palvelut henkilökohtaisena lähipalveluna kuntakokeilun kohderyhmälle (nuoret, KOTO ja vieraskieliset, ansiosidonnaisen päivärahan ulkopuolella olevat)	Jämsän kaupunki / kuntakokeilu	Aktivointiaste Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (HYTE) Vaikeasti työllistyvät, rakennetyöttömyys, % 15-64 -vuotiaista Nuorisotyöttömät, % osuus 18-24 vuotiaasta työvoimasta
	Yrittäjyyden tukeminen	Yrityspalvelut, Jämsän kaupunki	Asiakkuudet, uudet yritykset kpl
	Matalan kynnyksen palvelut nuorille: - etsivä nuorisotyö - starttipajat - yksilövalmennus	Työvalmennussäätiö Avitus	Toteuma / kuvailu
	Työllisyystoimiin panostaminen	Jämsän kaupunki	Kuvailu, työttömien / työllisten määrä, työpaikka oma varaus
	Pitkäaikaistyöttömien terveystarkastukset työkyvyn tukena	Jämsän kaupunki / Jämsän Terveys Oy	Työkyvyttömyyseläketä saavat 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavanikäisestä väestöstä (HYTE)
	Yhteistyön kehittäminen työkyisyyteen liittyen: TYKYTUO-hanke (Hankkeessa kehitetään perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja työterveyshuollon sekä työpaikan ja työterveyshuollon välistä yhteistyötä sekä parannetaan yhteistyön vaikuttavuutta)	Tampereen yliopisto, TTL, Pihlajalinna	Toteuma / kuvailu
	Työttömien henkilökohtainen valmennus / työkyvyn arviointi	Jämsän kaupunki / kuntakokeilu, Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Jämsäläisillä on työtä ja työnte-koedellytykset kunnossa: työllisyyteen, työllisyyspalveluihin, yrittäjyyden tukemiseen ja työkykyyn panostetaan. Erityisesti nuorten työllistymiseen kiinnitetään huomiota.	Velkaneuvonnan palveluista tiedon lisääminen sekä riittävän palvelutaso	Velkaneuvonta www.oikeus.fi Myös www.takuusaatio.fi/ Nuorille Hallitse rahojasi -verkkovalmennus muntalous.fi/ajankohtaista/ Vuokra-asukkaille mm.ara.fi/fi-FI/Lainat_ja_avustukset/ Muut_avustukset/ Avustus_vuokra asukkaiden_talousneuvontaan	Jämsän kaupunki / kuntakokeilu
Työikäiset voivat hyvin: heidän elintavat lisäävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä	Dialektisen käyttäytymisterapi- an (DKT) ryhmä epävakaudesta kärsiville aikuisille aloittaa	Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Mielekäs vapaa-aika (mm. kirjaston käyttö, lukemisen edistäminen, taiteen ja kulttuurin merkitys, harrastukset, sosiaaliset kontaktit)	Jämsän kaupunki, järjestöt (liikunta- ja urheiluseurat, Jämsän Voimavara ry, Jämsänlaakson Setlementti ry, kyläyhdistykset), yritykset, Avituksen nuorten palvelut (avoin toiminta 15–28 -vuotiaille)	Kirjastokäynnit / asukas (fyysiset käynnit) Kokonaislainaus / asukas Kirjaston tapahtumiin osallistuneiden määrä / 1000 asukasta. Kansalaisopiston kulttuurialan opetustunnit / 1000 asukasta.
	Lähisuhdeväkivaltaa vähennetään Marak-toimintamallilla	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, poliisi	Asiakkuudet, tapaukset
	Ehkäisevän päihdetyön ryhmän perustaminen ja ehkäisevän päihdetyön käytänteiden luominen	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Depressiohoitajan työpanoksen lisääminen (Huomioidaan Kaipolan tilanne)	Jämsän kaupunki / Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Tukea arkeen-tiimi mielenterveyskuntoutujille	Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Työkäiset voivat hyvin: heidän elintavat lisäävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä	Verkkopalveluiden hyödyntäminen ja niistä tiedottaminen: eOmahoito, sähköinen terveystarkastus, viikoittainen sähköinen terveystarkastus. Päihdeasioiden puheeksiotto vastaanotoilla.	Jämsän Terveys Oy, työnantajat /työterveyshuollot	Toteuma / kuvailu
	Hyvinvointitori sairaalan aulassa auki ma-pe klo 8–11, sen jälkeen ajanvarauksella (palveluohjaus, mittauspalvelut, neuvonta, huoli-ilmoitukset)	Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Apunappi neuvolan verkkosivuilla	Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen kunnan ja alueellisten toimijoiden yhteistyönä sekä kulttuurihyvinvointia vahvistavien toimintamallien kehittäminen	Jämsän kaupunki, järjestöt (esim. Jämsänlaakson Setlementti ry)	Toteuma / kuvailu
	Elintapaohjauksen palvelupolun luominen	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Kotiruokakurssit	Jämsän kaupunki, työväenopisto, järjestöt	Toteuma / kuvailu
	Välittävä toimintakulttuuri. Mahdollisten hyvinvointivajeiden ja riippuvuuksien tunnistaminen (esim. päihteet, lääkkeet, tupakka, rahapelit, usein esim. elämän nivelvaiheissa = oma/puolison sairastuminen, työttömyys, eläke)	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta, järjestöt, yritykset, Avituksen nuorten palvelut	Toteuma / kuvailu
	Metsän, luonnon ja puistojen hyödyntäminen liikkumisessa. Merkittyjen reittien ylläpitäminen ja kehittäminen siten, että reiteillä luvat, opasteet ja rakenteet (pitkospuut, laavut, nuotiopaikat yms) ovat kunnossa Reitistösuunnitelma.	Jämsän kaupunki, järjestöt/seurat. Jämsässä runsaasti liikkumispaikkoja, löytyvät esim. notskilla.blogi.net	Kunnan hyvinvointikertomukseen tai muuhun vastaavaan kertomukseen sisältyvä kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta (HYTE)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Työikäiset voivat hyvin: heidän elintavat lisäävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä	Tiedon lisääminen erilaisista liikuntamahdollisuuksista, mm. harrastusvalikko	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, yhdistykset / seurat, Avituksen nuorten palvelut	Mahdolliset kyselyt / kuvailu
	Liikuntaneuvonnan hankkeen toteutuminen, esim. personal trainer –toimintaa	Jämsän kaupunki	Kuvailu
	Liikuntapaikat omatoimiseen liikkumiseen huomioiden esteettömyys (rakentaminen ja kunnossapito, sis. kevyen liikenteen väylät)	Jämsän kaupunki, järjestöt (mm. frisbeegolftratoja, portaita ym)	Kunta tekee liikuntapaikkojen ja -palveluiden käyttäjille asiakaspalautekyselyjä vähintään joka toinen vuosi (HYTE)
	Uimahallin ja ohjatun toiminnan kohtuulliset asiakasmaksut	Jämsän kaupunki, järjestöt/yhdistykset, yritykset	Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Työkäisillä on hyvä palvelutietoisuus ja osallistumis-mahdollisuudet, palveluista tiedetään ja niiden kehittämiseen osallistutaan. Jämsäläisten tietoisuus hyvinvointityöstä kasvaa	Yhteistyön kehittäminen Jämsän kaupungin liikuntatoumen ja työväenopiston sekä Jämsän Terveys Oy:n / Jokilaakson Terveys Oy:n kanssa	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Jokilaakson Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Kehitetään asiakaspalautejärjestelmiä ja asiakaskokemusten keräämistä	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Avituksen nuorten palvelut	Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asiakasraateja ja -foorumeja (HYTE)
	Palveluista ja harrastus-mahdollisuuksista tiedottaminen.	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Mahdolliset kyselyt / kuvailu
	Kehitetään erityisryhmien valmennusta, valmiuksia ja mahdollisuuksia sähköisten palvelujen käyttämiseen	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Huolehditaan kaupungin verkkosivuston kuten myös erilaisten esitteiden ja oppaiden kehittämisessä niiden käytettävyys ja saavutettavuus eri käyttäjäryhmien kannalta saatavuusdirektiivi huomioiden (mm. viittomakieliset tiedotteet, puhutut tiedotteet).	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Varmistetaan kaupungin järjestämissä tilaisuuksissa ja kaupungin palvelupisteissä liikumisen ja toimimisen esteetömyys sekä kuunteluolosuhteiden toimivuus kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisille osallistujille ja palvelujen käyttäjille (kohdulliset mukautukset).	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Työikäisillä on hyvä palvelutietoisuus ja osallistumis-mahdollisuudet, palveluista tiedetään ja niiden kehittämiseen osallistutaan. Jämsäläisten tietoisuus hyvinvointityöstä kasvaa	Hyvinvointikertomuksesta laaditaan tiivistelmiä. Hyvinvointityö osana talouden suunnittelua.	Jämsän kaupunki	Kunnan investointiohjelmassa otetaan huomioon kunnan hyvinvointi- ja terveys-tavoitteet (HYTE) Kunnan taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista (HYTE) Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen (HYTE)
	Vaikutusten ennakkoarviointi (EVA) käyttöön keskeisissä jämsäläisten hyvinvointiin vaikuttavissa päätöksissä	Jämsän kaupunki	Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin (HYTE)

Ikäihmiset

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Ikäihmisten koettu yksinäisyys vähenee ja päivissä on sisältöä	Päiväkeskustoiminta ja muut kohtaamispaikat tekemiseen sekä palvelutaloissa / kodeissa hoitajien aika. Seurakunnan kohtaamispaikat: Kustaankoto Seppolassa, ikäihmisten ryhmätoiminta eri taajamissa	Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta, järjestöt (mm. eläkeläisyhdistykset, Symppis, Emppiry, kyläyhdistykset), yritykset	Kuvailu. 75 vuotta täyttäneiden yhdenhengen asuntokunnat, % vastaavanikäisten asuntokunnista
	Kohtuuhintaiset kokoontumispaikat ikäihmisille sekä erityisryhmille	Jämsän kaupunki / järjestöjen yhteistyö	Toteuma / kuvailu
	Puhekontaktit säännöllisesti / ”ystäväpuhelin” ja ystäväpalvelu. Pandemian jatkuessa virtuaalikontaktien selvittäminen ja toteuttaminen.	Jämsän Terveys Oy Jämsän kaupunki, Jämsän seurakunta, järjestöt (mm. SPR)	Kuvailu
	Tietoteknisten valmiuksien lisääminen	Jämsän kaupunki, järjestöt	Kuvailu
	Palvelu- ja asiointiliikenteen toimivuus turvaavat asiointipalvelut. Kimppakyydit.	Jämsän kaupunki, järjestöt, yritykset	Käyttäjämäärät, kuvailu
Ikäihmiset voivat asua kotona pitkään hyvän toimintakykynsä ansiosta	Hyvinvointitori: yksi palvelunumero palveluohjauksen saamiseksi	Jämsän Terveys Oy Jämsän kaupunki	Kuvailu
	Ennaltaehkäisevät 80-vuotiaiden terveystarkastukset kotikäynteinä / hyvinvointitorilla	Jämsän Terveys Oy	Asiakasmäärät
	Omaishoitajien tuki ja tukihenkilöt: <ul style="list-style-type: none"> • omaishoitajien terveystarkastukset • omaishoitajien päivä • omaishoidon ohjaaja • seurakunnan omaishoitajien vertaistukiryhmät Halli ja Jämsä/Jämsänkoski 	Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta, Jämsän Seudun Omaishoitajat ry	Omaishoidon tuella kotona hoidettavat 75 vuotta täyttäneet vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Ikäihmiset voivat asua kotona pitkään hyvän toimintakykynsä ansiosta	Esteetön koti ja tarvittavat apuvälineet – apu niiden toteuttamisessa (fysioterapia, vammaispalvelut ja lääkinnällinen kuntoutus) Vanhustyön keskusliitto: Ikäkoti kuntoon eli maksuton apu korjausneuvontaan	Jämsän Terveys Oy Jämsän kaupunki	Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavanikäisestä väestöstä
	Erytisasiantuntijat kotihoidossa (psykiatrinen sairaanhoitaja, toimintaterapeutti, fysioterapeutti) Asumisneuvoja	Jämsän Terveys Oy Jämsän kaupunki	Kuvailu
	Ehkäisevän päihdetyön ryhmän perustaminen ja ehkäisevän päihdetyön käytänteiden luominen	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Välittävä toimintakulttuuri. Mahdollisten riippuvuuksien tunnistaminen (esim. päihteet, lääkkeet, tupakka, rahapelaminen, erityisen tärkeä seurata elämän nivelvaiheissa, kun tapahtuu oma/puolison sairastuminen). Päihteiden käytön puheeksiotto: selkeä ohje mini-interventioon vastaanotoilla ja kotihoidossa	Jämsän Terveys Oy, läheisen rohkeus ja vastuu	Kuvailu, audit
	Liikuntapaikat omatoimiseen liikkumiseen esteettömyys huomioiden (rakentaminen ja kunnossapito, sis. kevyen liikenteen väylät), maksuttomat tilat eläkeläisten ohjattuun, säännölliseen toimintaan	Jämsän kaupunki	Kaatumisiin ja puutoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen väestöön (HYTE)
	Ohjattu, helposti saavutettava liikuntatoiminta kohtuullisin kustannuksin joka taajamassa	Jämsän kaupunki, järjestöt/seurat, yritykset	Toteuma / kuvailu
	Liikuntaneuvonnan hankkeen toteutuminen, esim. ikääntyville personal trainer –toimintaa tai ohjaaja valmiiksi kokoontuville ryhmille	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Ikäihmiset voivat asua kotona pitkään hyvän toimintakykynsä ansiosta	Metsän, luonnon ja puistojen hyödyntäminen liikkumisessa. Merkittyjen reittien ylläpitäminen ja kehittäminen siten, että reiteillä luvat, opasteet ja rakenteet (pitkospuut, laavut, nuotiopaikat yms) ovat kunnossa Reitistösuunnitelma.	Jämsässä runsaasti liikkumispaikkoja, löytyvät esim. https://notskilla.blogi.net	Kunnan hyvinvointikertomukseen tai muuhun vastaavaan kertomukseen sisältyy kuvaus kuntalaisten liikuntaaktiivisuudesta (HYTE)
	Vertaisohjaajatoiminta / liikuntakaveri-toiminta liikkumisen tueksi Vertaisohjaajakoulutuksen järjestäminen	Järjestöt Koulutus: Jämsän kaupunki, liikuntatoimi	Kuvailu
	Kuntosalit palvelutaloissa, kaupungin kuntosalit taajamissa	Jämsän Terveys Oy, Jämsän kaupunki	Kuvailu
	Maksuton uimahallikäynti yli 75-vuotiaille x 1/viikko. Veteraanien maksuttomat uimahallikäynnit. Järjestöjen tuki uimahallikäynteihin. Kaikille kohtuulliset uimahallin asiakasmaksut.	Jämsän kaupunki / Jämsän Terveys Oy, järjestöt	Asiakkuudet, kuvailu
	Edulliset ruokailumahdollisuudet (mm. Kustaankoto, Rauhan Majakka, Köpis, ylijäämäruuan myynti kaupungin pisteissä)	Jämsän seurakunta, järjestöt, Jämsän kaupunki	Kuvailu
	Kotiruokakurssit	Jämsän kaupunki/ työväenopisto, järjestöt	Toteuma / kuvailu
	Elintapaohjauksen palvelupolun luominen	Jämsän Terveys Oy, Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Mielekäs vapaa-aika (mm. kirjaston käyttö, lukemisen edistäminen, taiteen ja kulttuurin merkitys, harrastukset, sosiaaliset kontaktit)	Jämsän kaupunki, järjestöt	% / yli 65-vuotiaiden osuus vapaan sivistystyön opiskelijoista/ talousarvio Toteuma / kuvailu

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Ikäihmiset vaikuttavat omaan elämäänsä: he osallistuvat, ovat omatoimisia ja tietoisia palveluistaan	Yksilöllisyyden / itsemääräämisoikeuden kunnioitus	Jämsän Terveys Oy, Jämsän kaupunki	Mahdolliset kyselyt, asiakaspalautteet
	Kehitetään asiakaspalauttejärjestelmiä ja asiakaskokemusten keräämistä	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asiakasraateja ja -foorumeja (HYTE)
	Ikäihmiset mukaan palveluiden suunnitteluun	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Toteuma / kuvailu
	Varmistetaan kaupungin järjestämissä tilaisuuksissa ja kaupungin palvelupisteissä liikkumisen ja toimimisen esteettömyys sekä kuunteluolosuhteiden toimivuus kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisille osallistujille ja palvelujen käyttäjille (kohtuulliset mukautukset).	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu
	Hyvinvointitori sairaalan aulassa auki ma-pe klo 8–11, sen jälkeen ajanvarauksella (palveluohjaus, mittauspalvelut, neuvonta, huoli-ilmoitukset)	Jämsän Terveys Oy, yhdistykset	Toteuma / kuvailu
	eOmahoitopalvelut (mm. Omaolo)	Valtakunnalliset palvelut, Jämsän Terveys Oy	Käyttäjämäärät
	Palveluista ja mahdollisuuksista tiedottamisen tehostaminen	Jämsän kaupunki, Jämsän Terveys Oy, Jämsän seurakunta, järjestöt	Mahdolliset kyselyt, asiakaspalautteet
	Huolehditaan kaupungin verkkosivuston kuten myös erilaisten esitteiden ja oppaiden kehittämisessä niiden käytettävyys ja saavutettavuus eri käyttäjäryhmien kannalta saatavuusdirektiivi huomioiden (mm. viittomakieliset tiedotteet, puhutut tiedotteet). Kaupungin esitteet ja oppaat tulee päivittää vuosittain erityisesti yhteystietojen osalta.	Jämsän kaupunki	Toteuma / kuvailu

Turvallisuus (kaikki ikäryhmät)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen väkivalta vähenee; kiusaamista ei sallita.	Väkivaltarikosten määrä vähenee: lisätään tietoisuutta kouluille mallista koskien väkivaltaa ja ilmoituskäytänteitä poliisille Perheväkivalta vähenee, huoli-ilmoitusten määrä kasvaa	Poliisi, Jämsän kaupunki (koulut, sosiaalitoimi), Jämsän Terveys Oy, nuorisotoimi	Poliisin tilastot (perheväkivaltatilastot, rikosten määrä)
Sosiaalinen turva-verkko toimii - yksinäisyyden tunne vähenee	Huoli-ilmoitukset, järjestötoiminta, työväenopiston piirit	Jämsän kaupunki, järjestöt, Jämsän seurakunta, kuntalaiset	Kuvailu, tilastot
Turvallinen liikenneympäristö - liikenneonnettomuuksien määrän väheneminen (moponuoret, jalankulkijat ja polkupyöräonnettomuudet, ajokortin saaneet)	Liikenneturvallisuuksuunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen, nopeusrajoitusten tarkastelu, hidasteiden laittaminen nopeuksien alentamiseksi.	Jämsän kaupunki, liikenneturvallisuusryhmä, poliisi, kuntalaiset	Liikenneturva, poliisin tilastot liikenneonnettomuuksista ikäryhmittäin ja kulkutavoittain
Terveellinen ja turvallinen asuin- sekä elinympäristö - asuin- ja elinympäristön siisteys, valaistus ja kamera valvonta - turvallisuusviestinnän painopisteet - rikosten ja hälytystehtävien vähentyminen - kylien turvallisuusohjeen tekeminen	Huolehditaan pusikoiden raivauksista, vaihdetaan rikkiäiset lamput, kamera-valvonnan lisääminen keskeisiin paikkoihin (esim. Maakkula)	Jämsän kaupunki, pelastuslaitos, poliisi, kuntalaiset	Kuvailu, poliisin ja pelastuslaitoksen tilastot
	112 päivä, alkusammutuskoulutus, NouHätä! -kampanja 8-luokkalaisille, Lapset pelastavat henkiä -koulutus, poliisipäivä	Jämsän kaupunki, pelastuslaitos, poliisi, kuntalaiset	Kuvailu, poliisin ja pelastuslaitoksen tilastot
	Poliisin näkyminen	Poliisi	Kuvailu, tilastot
	Elävät kylät- hankkeessa tehtyjen kylien turvallisuusohjeiden esittely ja muiden kylien innostaminen turvallisuusohjeen tekoon	Elävät kylät, eri kyläyhteisöt, Keski-Suomen Kylät ry, www.kylamme.fi	Kuvailu

OSA III

6

Suunnitelman laatijat

Hyvinvointiosio ja suunnitelman kokonaisuus:

kehittämispäällikkö Hannele Rahkonen

Turvallisuus:

henkilöstöpäällikkö Maarit Mäntykoski

Hyvinvointityöryhmä:

Erkki Kainulainen, Katja Rissanen, Maarit Mäntykoski, Mai-Stiina Lampinen, Jyri Moilanen, Auli Heinonen, Auli Korhonen, Milja Laakso, Hannu Ahlstedt, Katja Pohjoismäki, Riitta Hjelt, Merja Nieminen, Eeva Heininen, Arja Paakkanen, Heikki Oksanen, ja Hannele Rahkonen

Toimenpidetyöryhmissä työskennelleet:

Lapset ja lapsiperheet:

Heikki Oksanen, Maija Jääskeläinen, Riikka Kettunen (srk), Riitta Hjelt (Jämsän Terveys Oy) ja Hannele Rahkonen. Mukana valmistelussa olleet myös Heli Koivisto (ravitsemusterapeutti), Merja Nieminen, Teemu Liedempohja, Katja Pohjoismäki, Leena Toivakka (4H), Jämsän Terveiden edustajia.

Nuoret:

Katja Pohjoismäki, Soile Kukkonen, Juha Damskägg, Pia Salminen, Marita Aaltonen, Hanna Härmälä, Noora Konstari, Susa Rahkonen (Jämsän Terveys Oy), Riikka Kettunen (srk) ja Hannele Rahkonen.

Laadinnassa muuten mukana:

Heli Koivisto (ravitsemusterapeutti JT), Merja Nieminen, Teemu Liedempohja, Katja Pohjoismäki, Leena Toivakka (4H), Riitta Hjelt (JT) sekä Avituksen edustajia

Työkäiset:

Eeva Heininen, Heikki Oksanen, Marko Leppänen, Anna-Liisa Juurinen, Milja Laakso, Riitta Hjelt (JT), Anne Laimio ja Marjo Örn (Jämsänlaakson Settlementti ry), Hannele Rahkonen sekä Avituksen edustajia

Ikäihmiset:

Elina Koivumäki (JT), Johanna Kovalainen (srk), Eira Hietajärvi (järjestöt), Arja Paakkanen (järjestöt), Armi Lehtinen, Auli Heinonen, Mai-Stiina Lampinen, Hannele Rahkonen, muuten mukana laatimassa Heli Koivisto (ravitsemusterapeutti), Merja Nieminen, Teemu Liedempohja, Katja Pohjoismäki, Tommi Kuronen.

Turvallisuus:

Ari Aro (poliisi), Tinja Hännikäinen (pelastuslaitos), Sari Hellsten, Katja Rissanen, Erkki Kainulainen, Veijo Röss, Kaisa Ahonen ja Maarit Mäntykoski.

VALTUUSTOKÄSITTELY

Kaupunginvaltuuston ja lautakuntien iltakoulu 22.2.2021

Kaupunginhallitus 17.5.2021

Kaupunginvaltuusto 24.5.2021

Lähteet:

FinSote-tutkimus 2018. <http://www.terveytemme.fi/finsote/alueet2018/index.html>

Huumausainekysely 2019. Jämsän kaupunki / Tampereen kaupunki.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 – valtioneuvoston periaatepäätös 17.6.2020
https://stm.fi/documents/1271139/20825107/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edist%C3%A4minen+2030++valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_F2020.pdf/66e90eeb-138e-b6b3-9b68-83232c174240

Järjestökysely 2018. Jämsän kaupunki.

Keski-Suomen maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2021-2023.

Kestilä, L. & Karvonen S. (toim.) 2019. Suomalainen hyvinvointi 2018

Kuntalaiskysely 2019. Jämsän kaupunki.

Kuntien hyvinvointiseminaari 12.5.2020. Paikallisen turvallisuustyön keskeinen rooli arjen turvallisuuden edistämässä, Ari Ewwaraye, SM.

Kyläkysely, Elävät kylät-hanke kevät 2020.

Kyläturvallisuussuunnitelmat, Elävät kylät-hanke 2020.

Nuorisokysely 2019. Jämsän kaupunki.

Peruspalvelujen tila 2020. Valtiovarainministeriön julkaisu 2020:26 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162160/VM_2020_26.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pirkanmaan alueellinen hyvinvointikertomus 2021–2024

Päihdekysely Jämsässä v. 2019.

Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisu 2019:2

Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset.

<https://www.kylamme.fi/tietopankki/turvallisuus/>

SOTEn asiakaskysely 2019. Jämsän kaupunki.

Turvallisuuskysely 2020. Jämsän kaupunki.

Tuovi sisäisen turvallisuuden portaali <https://sisainturvallisuus.fi>

Varhaiskasvatuksen asiakaskysely 2019. Jämsän kaupunki.

JÄMSÄN KAUPUNGIN LAAJAN HYVINVOINTI- JA TURVALLISUUSKERTOMUKSEN 2021-2024 VALMISTELUPROSESSI PÄÄPIIRTEISSÄÄN

- Nykytilan kuvaukseen indikaattoritiedon kerääminen 04-05/2020
- Taustakysely aiemman hyvinvointityön arvioinnista, tehdyistä toimista ja tulevaisuuden suunnista hyvinvointi- ja johtoryhmälle sekä joillekin muille hyvinvoinnin toimijoille 29.4.-12.5.2020
- Nykytilayhteenvedon laatiminen indikaattoreista ja kyselyn tuloksista
- Hyvinvointityöryhmä asetti tavoitteet 27.5.2020
- Tavoitteiden muokkaaminen kyselyksi 28.5.-2.6.2020
- Kysely jämsäläisten näkemyksistä hyvinvoinnin vahvuuksista ja huolenaiheista sekä tavoitteiden osuvuudesta avoimena linkkinä. Jaettu kaupungin kanavilla ja erikseen luottamushenkilöille (myös varavaltuutetuille ja lautakuntien/johtoryhmien jäsenille), järjestötoimijoille, seurakunnan henkilöstölle ja poliisille 5.-24.6.2020
- 24.8.2020 kaupunginjohtajan talousarvion valmistelun kick off hyte-tiedon pohjalta esimiehille
- Turvallisuuskysely kuntalaisille syys-lokakuun vaihteessa 2020
- 1.9.2020 Jämsä: hyvinvoinnin ja turvallisuuden järjestöilta liikkeelle (6 järjestöä edustettuna)
- Kyläillat hyvinvoinnin ja turvallisuuden teemoilla: 16.9.2020 Jämsänkoski (ei osallistujia), 17.9.2020. Halli ja 6.10.2020 Länkipohja.
- 21.10.2020 valtuustoseminaarissa hyvinvoinnin nykytila valtuutetuille
- 11/2020 hyvinvoinnin toimenpiteisiin liittyvät työryhmät
- 13.1.2021 turvallisuuskyselyn pohjalta tavoitteet hyvinvointi- ja turvallisuuskertomukseen
- 25.1.2021 HYTE-asia johtoryhmässä
- HYTE- ja turvallisuuskertomus kommenttikierroksella 3.-18.2.2021 mm. järjestöjen edustajilla, vammaisneuvoston edustajilla sekä vanhus- ja veteraaniain neuvottelukunnalla.
- 22.2.2021 HYTE-iltakoulu lautakuntien jäsenille ja kaupunginvaltuutetuille

